

ИЗВЕСТИЯ

НА
ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО
ДРУЖЕСТВО

КНИГА XI

BULLETIN

DE LA SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE
À VARNA

TOME XI

1960

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО * ВАРНА

РЕВОЛЮЦИОННИЯТ И ДЕМОКРАТИЧЕН ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ ВЪВ ВАРНА И ВАРНЕНСКИ ОКРЪГ (1878—1944 г.)

Петко Близнаков
кандидат на историческите науки

ПРЕДГОВОР

За прогресивното развитие на Варна и Варненски окръг в политическо отношение през епохата на капитализма, за разгаряне на класовата борба на пролетариата срещу буржоазията, за класовото осъзнаване и идейното издигане на трудещите се значителна роля са играли и местните революционни и демократични вестници и списания и особено вестниците на партията, синдикатите и младежкото революционно движение.

Нашата партия в цялата своя история е имала винаги правилно отношение към печата, затова тя е полагала големи грижи за неговото създаване, поддържане и развитие. С грижите за разпространението на централния партийен печат варненските комунисти са се стремели да поддържат и местен революционен печат. Наред с него, особено в първия период от капиталистическото развитие на страната, широко се развива и демократичният периодичен печат, образувайки голям лагер на прогресивния печат, който обхваща към 85 издания. Те са оставили дълбока следа в живота на нашия край и са играли непрекъснато ролята на колективен агитатор, пропагандатор и организатор на трудещите се и техните борби срещу капитализма и фашизма.

Преди всичко местният прогресивен печат е укрепвал идейно-политически организациите на трудещите се, защищавал ги е от нападите на буржоазния и фашисткия печат, от своеволията на властта. С тази си борба той пробивал път на работническата класа, на селяните, на служещите и дребните собственици през буржоазните и фашистките бариери към самостоятелно обществено-политическо сплотяване и проявление. От друга страна, прогресивният печат подкрепял всяка икономическа и политическа борба на трудещите се от градовете и селата на окръга, свързвал ги е в една обществено-политическа сила, формулирал открито техните програми и ставал организатор на борбите за изпълнението им. Особено място прогресивният печат заемал в идеологическия фронт на трудещите се срещу буржоазията и фашизма.

Именно общото направление на периодичния печат на трудещите се, насочено срещу буржоазията, а по-късно срещу фашизма, се явявало основа за образуване на един широк антикапиталистически фронт на народния печат във Варна и Варненско. Във всяко време обаче силата и сплотеността на този фронт е била различна. Някои прогресивни издания са стояли настрана от работническото движение. Класовата ограниченост или дребнобуржоазната неустойчивост на редакторите и издателите пречела на много трудови печатни издания да застават открито и смело на позициите на революционната борба срещу буржоазията под ръководството на работническата класа и нейния авангард Комунистическата партия. Независимо от тия недостатъци всички прогресивни вестници и списания са допринесли за демократичното възпитание на варненските трудещи се, за тяхната борба срещу буржоазията и в крайна сметка за подкопаване нейното господство и сричането на властта ѝ с помощта на героичната съветска армия на 9. IX. 1944 г.

Най-голяма заслуга между прогресивните периодични издания, разбира се, имат вестниците и списанията на партията. Повечето от тях, особено от периода на фашизма, са издавани на циклостил или ръкопис в ограничен тираж. Това обаче не намалява тяхното значение като вестници и списания. Те обхождали широк кръг читатели, оформяли общест-

веното мнение по всеки нов факт от живота и борбата и подготвяли идейно и политически трудещите се за всяка нова задача, която се изправяла пред тях.

Да се проследи развитието на прогресивния печат в хронологически ред и се направи кратка характеристика на всяко издание, да се посочи накратко историческото му значение, това е главната задача на настоящото изследване. При събирането на материалите и в процеса на тяхното обобщаване се срещнаха редица трудности, главно от библиографски характер. Така например не се намериха събрани на едно място всички легални издания на печата, даже всички броеве от едно издание. В това отношение голяма помощ оказаха служителите от междубиблиотечната заемна служба при ДБ „В. Коларов“ — София и служителите при Народната библиотека — Варна. Най-голяма трудност срещнахме при издирването на нелегалния партийен печат. Затова сме се ползували и от някои излезли или в ръкопис библиографии, които се цитират на съответното място. За някои от нелегалните издания имаме само сведения в спомените на местните революционни дейци. Тъй като повечето от тях са били на отговорна работа в революционното движение и сами са редактирали тези издания, считаме сведенията им за верни и ги поместваме с цел да насочим вниманието на всички библиографи и читатели към тяхното издирване и проучване. Не сме посочили формата и тиража на всички периодични издания. Причината за това е, че сведения за тиража рядко се намираха, а форматът често се е сменял поради смяната на печатниците, хартията, редакторите и други причини. При това настоящото изследване не претендира за пълна изчерпателна библиография. Засега сме се стремили да предадем повече монографичен характер на изнесените материали, за да представляват те един малък принос към историята на революционното движение във Варна и Варненски партийен окръг в неговите рамки до 1944 г. и към историята на революционния и демократичния печат в нашата страна.

1. ПЕРИОДЪТ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ОТ ТУРСКО РОБСТВО ДО СЕПТЕМВРИЙСКОТО ВЪСТАНИЕ 1923 Г.

Това е периодът на буржоазната демокрация в историята на българската държава. Целият печат, в това число и прогресивният, носи белезите на тази епоха. По онова време Варна се оформява като първостепенен капиталистически център с крупна и реакционно настроена индустриална, търговска и банкерска буржоазия,¹ с компактни маси революционно работническо, с прогресивна народна интелигенция, с политически самостоятелни дребни собственици. Най-силно капиталистически развито в сравнение с цялата страна е и селското стопанство на Варненски окръг. Именно от това се определят особеностите, остротата и размахът на класовата борба на варненските трудещи се както преди войните, така и непосредствено след тях. Местният революционен и демократичен печат бе едно от най-важните им оръжия в класовата борба с буржоазията.

За задушаване на всичко прогресивно, за сподавяне борбите на народа буржоазните партии и дейци от Варна и окръга са издавали над 160 вестника и списания. Чрез тях те тровели съзнанието на трудещите се с различни преживелици, отвлечали вниманието им от парливите въпроси на деня, разбивали техните организации или разстройвали солидарността им.

Всрещ тая политическа тъмнина светли лъчи в борбата на трудещите се внасяли прогресивните вестници и списания. Повечето от тях обаче в оня период били дело на личната инициатива на своите редактори и издатели. Тяхната линия се определяла по-често от идейните възгледи на редакторите и търговската сметка на издателите им. Организираните работници, селяни и другите трудещи се гледали на тези вестници като на свои, но били все още слаби, за да се налагат всякога в определянето на линията им. Именно тази слабост на трудовите вестници и списания през първия период на тяхното развитие става една от сериозните причини за краткотрайното им съществуване, а в много случаи за ограничаване на историческото им значение.

Друга характерна черта на вестниците и списанията от този период е, че те, макар да действували в една посока — срещу буржоазията и нейната власт, били силно разпокъсани, изолирани едни от други. А това намалявало и силата на борбата на трудещите се и буржоазията дълго време чувствувала стабилно своето господство. Въпреки това

¹ Вж. Д. Благоев — Индустрия или земеделие? Съч., т. VII, стр. 430—468.

прогресивният периодичен печат във Варна и Варненски окръг от епохата на буржоазната демокрация изиграва огромна възпитателна роля сред трудещите се от града и селото. Той извежда големи маси от народа на позициите на борба с буржоазията, против нейната икономика и политика и с това облекчава работата на партията за тяхното по-нататъшно организиране и възпитание, за подготвянето им за щурма срещу капиталистическата крепост в епохата на фашизма.

Особено значение в това отношение имат социалистическите и работническите вестници. Но преди появата на работническото и социалистическото движение в нашия край прогресивните сили на трудещите се били сплотени на позициите на дребнобуржоазния социализъм и просветителството.

В борбата срещу консерваторите — първите потисници на народа след Освобождението — прогресивните сили във Варна издигнали идеите на радикалсоциализма и народничеството. Изразители на тези идеи и борба станали в „Варненски вестник“ и сп. „Нова българска пчела“.

1. *Варненски вестник* излиза всеки вторник, четвъртък и събота като орган на лявото крило на Либералната партия във Варна. Редактор Г. А. Кърджиев, г. I, 1880 г. Бр. 1—35, 2. VII—19. XI. 1880 г.

Той първи издига глас на протест срещу организиращата се реакция в града и настъплението ѝ срещу народа. В идейно отношение изразява радикалсоциалистическите възгледи на варненската интелигенция. Води борба за възстановяване и осъществяване идеалите на възрожденците, потъпкани от буржоазията. Подгонен от варненските консерватори, Г. Кърджиев спира вестника и отива в Русе, където започва издаването на в. „Работник“ със същото направление. Варненските му сътрудници и съмишленици започват да изпращат материали от града и разпространяват новия вестник сред тукашните трудещи се.

2. *Нова българска пчела*, вестник поучителен, занимателен и шеговит. Излиза 2 пъти в месеца, редактор С. И. Доброплодни, г. I и II, 1887—1888 г., г. I, кн I—II, I—XI, 1887 г., Варна.

Макар и да се нарича вестник, това издание е фактически литературно, обществено-политическо и хумористично списание, основано и издавано от възрожденския деец Сава И. Доброплодни, живял по онова време във Варна. В неговото съдържание прониква критиката на варненската прогресивна интелигенция срещу установяващите се капиталистически обществени отношения в страната. Тази критика се прави от просветителски и отчасти от народнически позиции. Списанието се противопоставя и на мракобесническия консервативен турски дух, насаждан от управляващите в бита и нравите на народа ни, насърчава културния живот в града и образованието на младежта. Скоро обаче Доброплодни се премества да живее в София и пренася списанието си там, където то излиза до края на 1888 г.

Ненаучният социализъм бил скоро изживян. Едни от неговите привърженици еволюирали заедно с капиталистическото развитие към оформяващите се буржоазни партии, а други заставали на почвата на научния социализъм и работническата класа. Закъснялото промишлено и културно развитие на Варна забавило проникването на марксизма в този край. Едва през лятото на 1893 г. във Варна се създава първата социалдемократическа дружинка. Това забавило и появата на социалистическия и работническият печат. Първите социалистически вестници във Варна се появили в периода 1895—1897 г.

3. *Народна самозащита*. Орган на народните интереси. Излиза всяка сряда във Варна. Редактор Никола Драгулев, г. I, бр. 1—25, 25. I—20. VI. 1895 г.

Това е първият социалистически вестник във Варна, неофициален орган на местната социалдемократическа дружинка „Карл Маркс“, създаден от опортюнистическото крило в нея. Поради силното марксистическо течение в дружинката тя го отхвърлила като свой орган, затова вестникът излизал като частно дело на редактора му, обаче отговорните редактори, които се искали по закона за печата, били членовете на партията Д. Георгиев (бр. 1—7) и Петър Булашев (бр. 8—25). Неговото съдържание се определяло от лозунга, който стоял на първата страница като мотото: „Всичко за народа и всичко чрез народа“. Действително на вестника липсвала ясна класова линия, но на страниците му варненските трудещи се за първи път срещат по-задълбочено осветление на политическия живот в града, верни информации за работническото движение на пристанището, за живота на социалдемократическата дружинка и други интересни материали. Вестникът смело излизал в защита на жестоко експлоатираната работническа класа, енергично протестирал срещу преследванията на социалистите от властта, срещу клеветите на поповете и буржоазията и т. н. С това вестникът допринасял за популяризиране на социалистическото движение в града и окръга. Но неговото значение било ограничено от опортюнистическото направление, което следвал

На страниците му дори се явява статия, която оправдава тази линия.² Именно тази опортюнистическа линия се оказва главната причина за неговото спиране толкова рано, но редакторите му не могли да разберат това. В последния брой (25), като се оплакват, че много от читателите им връщат вестника с различни протести и подигравки, те пишат: „На всички всякога във всеки брой не можеше да се угоди... Социалистическото движение у нас в „Народна самозащита“ не можеше да игнорира и разрешението на разни социални въпроси по социалистическия метод като най-правдив не можеше да не направи. Политическата борба и обществените отношения в гр. Варна, от друга страна, бяха тъй сложени, щото редакцията не можеше да не защитава правата кауза на радославистите... Кажете, има ли по-достойно за един орган на „народните интереси“ от това да поддържа един тъй жизнен въпрос, какъвто е тоя за учителското солидаризиране?“

Варненските социалисти-опортюнисти не разбирали, че печатът има определено класов характер, че между класите и над тях дълго време е невъзможно да се стои. Затова по липса на читатели, такива, каквито търсели опортюнистите — едновременно да бъдат и социалисти, и радослависти, — вестникът бил принуден не само временно, както пишат редакторите му, но и завинаги да спре. Никола Драгулев по-късно напуска социализма и преминава в редовете на буржоазните партии. По-голямата част от варненските социалисти обаче израстват идейно и застават здраво на позициите на революционния марксизъм.

4. *Ученически глас*, орган на учениците. (Започнал да излиза под името „Ученически защитник“ в гр. Търново бр. 1 и Севлиево — бр. 2—13). Излиза три пъти месечно. Варненското издание обхваща бр. 14—23, 7. V—20. XII. 1895 г. Редактори В. Коларов (бр. 14—17) и Хр. Кабакчиев (бр. 18—23). Адресът на редакцията във Варна за бр. 14—17 е бил Папратов, ул. „Търновска“ 257, с отг. редактор В. Ставрев и за бр. 18—23, Ж. Стойнов, IV участък, 203, с отг. редактор П. Киряков.

Това е вторият социалистически вестник във Варна. Той отразява и съдейства за широко разпространение на социализма сред варненската учаща се младеж. Но неговото значение не се ограничава само във Варна. Той се разпространява в цялата страна. Създаден от търновските и севлиевиите ученици, през 1895 г. той е пренесен във Варна, защото тук ученическите марксистически кръжоци били най-здрави и най-масови. Тук учили такива даровити младежи, като Васил Коларов, Христо Кабакчиев, Д. С. Попов, П. Напетов, Т. Страшимиров и мн. др. В редактирането му участвувал широк кръг от ученици, представители на всички класове. Редакцията по спомените на В. Коларов достигала до 16 души.³

Главното съдържание на вестника са материалите за борбата на учащите се от средните училища в страната и града за светско, демократично образование, за свобода на организацията и самодейността им, за подготовката им като зрели, политически активни граждани на страната и т. н. Вестникът воювал за създаване на научен социалистически мироглед сред гимназистите. Той подготвил големите борби на учащите се в страната през 1895—1896 г., които се водели под социалистически лозунги. Настъплението на властта срещу учащите се през 1896 г. слага край на „Ученически глас“⁴

5. *Учителско движение*, орган на Варненското околийско учителско дружество. Излиза всяка сряда. Редактор Н. Стойнов, г. I, бр. 1—21, 19. II—15. VII. 1897 г., Варна.

Вестникът излиза като орган на Варненското околийско учителско дружество, в което ръководна роля имали социалистите. С него те подеват борбата за превръщане на Учителския съюз в революционна учителска организация.

Инициативата за образуване на учителски съюз дават варненските учители-социалисти още в 1894 г. Създаденият обаче Учителски съюз попада в ръцете на буржоазни оръдия и сега пред учителите-социалисти се поставя задачата за неговото отвоюване. За тази цел по инициатива на прекрасния социалист, учителя Ангел Николов от Варна група учители от селата на окръга излизат с вестник „Учителско движение“ и се противопоставят на официалната линия на съюза, отразявана във в. „Учителски другар“. За редактор-уредник бил привлечен Хр. Кабакчиев, а за сътрудник от Никопол, — Васил Коларов, където бил учител по онова време. Д. Благоев ласкаво се отзовава за съдържанието на „Учителско движение“.⁵

² В. „Народна самозащита“, бр. 20, 19. IV. 1895 г. — Компромисът и социализмът.

³ В. Коларов — Библиография, изд. 1947 г.

⁴ Подробно изследване на „Ученически глас“ е направил Г. Боршук в Известия на института за българска история при БАН, кн. 3—4/1951 г., стр. 230—267.

⁵ Д. Благоев, Съч., т. IV, с. 250—253.

Вестникът обединява голяма част от организираното учителство на революционни позиции и на III редовен конгрес на Учителския съюз, състоял се през лятото на 1897 г., учителите-социалисти превземат съюзното ръководство. Изпълнил задачата си, в. „Учителско движение“ спрял да излиза. Пък и редакторите му нямали повече средства да го поддържат. Но материалните и обществените условия за утвърждаване на Учителския съюз като част от социалистическото движение не били още на зрялост. На следващия IV конгрес буржоазното крило в съюза, подпомогнато от властта, отново взело връх в неговото ръководство. Заета в борбата с опортюнизма, в борбата за разпространението на марксизма сред работническата класа, нашата партия нямала достатъчно сили, за да окаже съществена помощ на учителското социалистическо движение. Това става няколко години по-късно, когато тя създава учителската социалдемократическа организация.

*

На прогресивни позиции застават и първите вестници на националноосвободителните движения във Варна.

6. *Странджа*, орган на д-во „Странджа“, Варна, излиза седмично. Редактори П. Глушков и Н. Драгулев, г. I, бр. 1—50, 25. V. 1896 г. — 22. VII. 1897 г., г. II, бр. 1—50, 30. X. 1897 г. — 15. IX. 1898 г., г. III, бр. 1 — 99, 22. XI. 1898 г. — 12. XII. 1899 г.

Голямата тракийска емиграция във Варна и окръга, начело на която стоял капитан Петко Войвода, водела борба за национално освобождение на Тракия от турско робство по революционен път. За сплотяване на тази емиграция за политическата ѝ подготовка ръководството на д-во „Странджа“ създава едноименен вестник. Изпълван с материали за живота и борбите на българите в Тракия, той подканял целия български народ да подеме борбата за освобождението им. В редица материали обаче се разобличава царедворската политика на буржоазните правителства и се изказва съчувствие на работническото движение в града.

След смъртта на капитан Петко Войвода вестникът заплувал в буржоазни води и отречен от революционната емиграция, спира след няколко броя.

7. *Хокук*, орган на партията „Млада Турция“, Варна, г. I, бр. 1, м. XII, 1897 г.

Този вестник представлява опит на младотурците да създадат свой задграничен вестник във Варна. За тази цел през 1896 г. тук дошъл Ахмед Риза и се свързал с арменци, емигранти от Турция. Последните се надявали да използват вестника и младотурската партия в борбата си за автономия на Армения. Но българското правителство, за да не влошава отношенията си с Турция, конфискувало вестника след първия му брой, а редактора му изгонило в Русия.⁶

*

В края на XIX век на борба срещу буржоазията излязло и българското селячество. Варненските селяни застанали в авангарда на селското движение. През това време (1896—1900 г.) разцъфтява и техният прогресивен печат в нашия край.

8. *Сеяч*, орган на българската земеделска дружина в с. Джаферлий, Варненско.⁷ Излиза два пъти месечно. Редактори Юр. Пекарев (г. I) и Ив. Бързаков (г. II и III), г. I, кн. 1—24, V. 1896 г. — IV 1897; г. II, кн. 1—24, V. 1897 — XII. 1899; г. III, кн. 1—12, I—XII. 1900 г.

За да се защитят от лихварския капитал, група селяни от с. Джаферлий (Кичево), Варненско, още през 1895 г. основали Земеделско спестовно дружество „Сеяч“, което започнало да развива широка стопанска дейност. На другата година те създали и своя политическа организация — земеделска дружина. За разпространяване на своите идеи, за разширяване на своето икономическо и политическо движение дружината взема решение за издаване на сп. „Сеяч“. Първият му редактор Юр. Пекарев давал по-голяма тежест на политическото съдържание на списанието. Но сам той нямал ясна програма за зараждащото се земеделско движение. През следващата година в редакцията връх вземат привържениците на агротехническото и икономическото направление на списанието. Като такова то излиза през останалите две годишнини. Но никакви аграрни теории и съвети не могли да помогнат на бедните и средните селяни, затова читателите на списанието намаляват, то започва да излиза всеки месец и накрая съвсем спира.

⁶ Вж. в. „Народ“, бр. 11, 31. I. 1898 г.

⁷ Днес с. Кичево, Варненско.

9. *Сеяч*, вестник, приложение на сп. „Сеяч“, г. I, бр 1—3, 20. I—28. II. 1900 г.

За да отговори на повишените политически интереси на селяните и да задържи читателите си, сп. „Сеяч“ издава като безплатно приложение и един малоформатен вестник от 4 страници. Вестникът бил списван в примиренчески към властта дух и селските бунтове срещу десятъка, които се развиват във Варненско⁸. Това го унищожава твърде рано, още след 3-ия му брой.

10. *Земеделец*, списание за земеделие, индустрия, стопанство и икономия, излиза на 15-то и 30-то число, редактор А. С. Овчаров, г. I, бр. 1—24, 15. VI. 1897—23. VI. 1898 г.

Агротехническо и икономическо списание, което се стремело да помогне на бедните и средните селяни чрез теориите, които разпространява, да закрепят разклатените си от първоначалното натрупване на капиталите стопанства. На неговите страници намират място и някои призивни статии за борбата на селяните с буржоазията. В кн. 5 е публикувана и историческата статия на Янко Забунов, в която открито се издига искането за образуване на БЗНС.

11. *Нова борба*, орган на Земеделската партия, Варна. Излиза всеки петък, редактор Юр. Пекарев, г. I, бр. 1—5, 25. XII. 1898—29. I. 1899 г.

По решение на земеделската сбирка на 26. IX. 1898 г. във Варна започва да излиза в. „Народна борба“ — първият селски политически вестник в България. Той ратувал за създаване на БЗНС като политическа организация на селяните. Има определено борчески характер. Отразява и насочва икономическите и политическите борби на селяните от Варненски окръг. От бр. 6 е преименуван във в. „Земеделска борба“.

12. *Земеделска борба*, орган на Земеделската партия, Варна. Излиза седмично, редактор Юр. Пекарев (продължение на в. „Народна борба“), г. I, бр. 6—24, 5. II—8. IX. 1899 г., г. II, бр. 1—14, 4. XII. 1899—17. IV. 1900 г.

Продължава борческото направление на в. „Народна борба“. Отразява революционното настроение на селяните от Варненски окръг в навечерието на бунтовете против десятъка. Изиграва голяма роля в тяхната подготовка. С настъпването на буржоазията срещу селяните през пролетта на 1900 г. бил унищожен и техният вестник.

*

На смяна на земеделския печат идват отново социалистическите издания. След 1900 г. социализмът прониква широко в нашия окръг. Изостаналият характер на градовете му обаче подхранвал развитието на опортюнизма. Наред с него силно се развил и революционният марксизъм. Двете течения и във Варненски окръг създали свои печатни издания.

13. *Периодичен лист*, орган на местния социалдемократически комитет, Провадия, излиза двуседмично. Отг. редактор В. Маринов, г. I, бр. 1—3; 1—24. XII. 1901 г.; г. II, бр. 4—7, 19. I—5. II. 1902 г.

Социалдемократически вестник с опортюнистическо направление, създаден в навечерието на парламентарните избори (17. II. 1902 г.), за да подпомогне провадийската организация в избирателната борба. Но в провадийската организация господствувало опортюнистическото направление и ролята на вестника била ограничена до значението му на един обикновен демократически лист. За социализъм в неговото съдържание не се и говорело. В уводната статия на първия му брой, озаглавена „Положението в нашия град“, няма нито следа от марксистически анализ на обстановката в Провадия. В нея са струпани само куп факти, които показват процеса на първоначалното натрупване, но не се сочи верният изход за пролетаризиращите се маси от него в социалдемократическата партия и нейната програма. Като главна причина за това се сочи корупцията в държавните органи в Провадийска околия. Това обяснение е точно по типа на сп. „Общо дело“ и неговите теории.

Реформаторско-опортюнистическият дух на вестника се чувства във всеки негов брой, но особено добре е проявен в уводната статия на бр. 6—7, в която редакторите развиват теорията за „необходимите реформи в държавната политика“. Той не можел да излиза с такава неуравновесена програма, която е пригодена само за изборджийски цели и след изборите престава да излиза.

14. *Движение*, независим вестник, излиза седмично, Балчик—Добрич, редактор Хр. Ив. Тачев, г. I, бр. 1—11, 6. VII—12. X. 1902 г.

В своята програмна статия вестникът обещава да застъпва марксистическата оценка на обществените отношения у нас. Действително редица материали за политическия живот в

⁸ Началото на селските борби започват във Варна с митинга на селяните от окръга на 5. III. 1900 г. срещу десятъка. Полицията стреля за първи път срещу селяните.

Добруджа са пропити със социалдемократически оценки. На неговите страници са публикувани и някои партийни документи, като проекта на закона за защита на женския и детския труд, предложен от социалдемократическата парламентарна група. Но и в този вестник няма материали за партийния живот. Това не е случайно. Според възгледите на неговите редактори и сътрудници партията на работническата класа не е фактор в развитието на събитията. Вестникът се занимава главно с дребнобуржоазно политиканство, като публикува различни интриги от политическия живот в Добруджа.

По своето съдържание и идейно направление вестникът изразява линията на опортюнистите в Балчик и Добрич. Но поради това, че в тези две организации революционните марксисти имали по-голямо влияние, опортюнистите провъзгласили вестника си за независимо, частно издание. Той не е оставил сериозна следа в развитието на социализма в Добруджа и неговото значение не надхвърля значението на един демократически вестник.

15. *Работнишко дело*, популярно марксистическо списание. Излиза месечно, Варна, редактор Георги Бакалов, г. I, кн. 1—6, I—VI. 1903 г. (г. I, кн. 7—10, г. II, кн. 1—10 и г. III, кн. 1—5, излизат в София).

По своя инициатива в началото на 1903 г., когато борбата между двете течения в нашата партия—марксистическото и опортюнистическото—навлиза в най-острия си стадий и развързка, Георги Бакалов основава във Варна ново марксистическо списание „Работнишко дело“. То отразявало не само личните позиции на Бакалов, но и идейното надмощие на революционните марксисти над опортюнизма във варненската партийна организация. То станало мощно оръжие на революционните марксисти, на обикновените работници и селяни за изучаване и разпространение на достъпен за тях език на научния социализъм, за успешната им борба с опортюнистите.

След X партийен конгрес, когато Бакалов е избран за член на ЦК на БРСДП (т. с.) той пренася списанието в София и то става орган на ЦК, до 1905 год.

Макар че списанието излиза кратко време във Варна, то изиграва голяма роля в сплотяването на варненските работници на позициите на революционния марксизъм в един от най-важните моменти в историята на партията.

*

В началото на XX век работническото движение у нас навлиза в стадия на нов подем. В икономическите борби с буржоазията били въввлечени широки слоеве от работниците и служителите и от Варна и Варненски окръг. В тази разгаряща се класова борба тук се появили и първите професионални вестници.

16. *Нов глас*, орган на Съюза на окръжните и общинските чиновници и служещи в България. Излиза всяка сряда във Варна. Урежда редакционен комитет, г. I, бр. 1—21, I. VII. 1905 г. — 5. I. 1906 г.; г. II, бр. 1—24, 10. VII. 1906 г. — 15. III. 1907 г.

Съюзът на окръжните и общинските чиновници и служители в България е професионална организация, която стои въвн от работническото и социалистическото движение. В нея обаче участвуват и отделни социалисти. Те усилвали демократическото настроение в организацията и в редица моменти придавали борчески характер на дейността ѝ. Но борбата му никога не е излизала извън границите на протестите и петициите към властта. Вестникът ясно отразява тази двойственост на съюза.

Поради това, че варненското дружество било най-силно (141 члена), седалището на органите на съюза било тук.

Варненската партийна организация, отслабена от анархолибералите, не могла да окаже никакво влияние в развитието на съюза. По-късно примиренческата линия в съюза надделяла и той се превърнал в казионна организация. Партията пък сплотила революционното ядро на държавните и общинските служители в ОРСС. От вестника като орган за борба и просвета казионният съюз нямал нужда и той престанал да излиза.

17. *Келнерски глас*, орган на Келнерския съюз в България, излиза месечно, урежда к-т, г. I, бр. 1—10, I—X. 1908 г. излиза в София, бр. 11 и 12, XI и XII. 1908 г. — във Варна, г. II, бр. 1—12, I—XII. 1909 г. — във Варна, г. III, бр. 1 и 2, I и II. 1910 г. — във Варна, бр. 3—12 — в София.

Съюзът на келнерите е неутрална професионална организация. Такъв характер има и вестникът му. След конгреса в 1908 г., когато варненското дружество става основа на управителния му съвет, редакцията на „Келнерски глас“ се премества във Варна. Варненският период на вестника се характеризира с по-борческо съдържание. Това не е случайно. Дружеството на варненските келнери е основано от нашата партия още в 1902 г., но след разцеп-

лението то остава на неутрални позиции. Към 1907 г. дружеството заработва отново с тесните социалисти, участвайки в първомайските празненства, в демонстрациите и други партийни мероприятия. По това време те имат и общ клуб. Именно това усилва дружеството в града и неговите позиции в съюза.

Вестникът изиграва голяма роля за класовото възпитание на келнеро-готварските работници главно във Варна, които в следващите години, въпреки позициите на съюза си, застават под революционното знаме на партията.

18. *Пристанищен работник*, орган на Съюза на пристанищните работници в България. Излиза двуседмично във Варна. Редактор Ст. Бъчваров, г. I, бр. 1—6, 4. XI. 1910 г. — 24. III. 1911 г., г. II, бр. 1. I. 1912 г.

Това е първият революционен работнически професионален вестник във Варна. Неговото появяване се дължи на небивалия по онова време подем сред пристанищните работници в града и по цялото Черноморие. Той ознаменува победата на революционната линия на партията сред пристанищния пролетариат. Неговата задача бе да утвърди тази победа и чрез идейно-политическото му издигане да го сплоти в една политическа сила.

Редактирането на вестника бе дело на целия партийен комитет начело с Д. С. Попов. Главното съдържание на вестника са материалите за организационния живот на съюза и неговите секции, за икономическото положение и борби на пристанищните работници, борбата им за работническо законодателство и т. н. В него има публикувани много документи на Съюза на транспортните работници в България. Чрез своя вестник пристанищните работници се свързвали в едно цяло, с цялата работническа класа.

Поставен да се развива при много трудни условия — непрекъснат полицейски терор, липса на средства, — вестникът спира след бр. 6. Опитът да се възстанови през втората му годишнина излиза неуспешен.

Макар и да излизал малко, „Пристанищен работник“ изиграва голяма роля за укрепване на синдикалната организация на пристанищните работници във Варна, Балчик и Каварна, за въвеждане на социалистическо съзнание у работниците. Той осмисля така, както никой вестник дотогава тяхното тежко положение и героичните им борби. Това издигнало тяхното класово съзнание една степен по-високо, направило борбите им по-остри и по-победоносни. В това време пристанищните работници застанали на челно място в класовата борба на българския пролетариат.⁹

19. *Каварненски изгрев*, независим вестник, излиза веднъж в седмицата, Каварна. Редактор Б. Никушев, г. I, бр. 1—40, 18. XI. 1910 г. — 14. IV. 1912 г., г. II, бр. 1—5, 4. V—22. VI. 1912 г.

Макар и независим, вестникът има открито социалистическо направление. Неговият редактор по онова време е тесен социалист, но поради липса на партийна група в Каварна вестникът излиза като независимо издание. В програмната си статия редакторът му декларира, че ще стои на неутрални позиции, като бичува всички политически партии и групи, техните неморални и задкулисни похвати. Въсъщност във всичките си политически статии, особено в предизборните кампании, той зове масите и специално земеделските работници да гласуват за партията с нейната червеновинена бюлетина за Д. Благоев, Г. Кирков, Д. С. Попов, Д. Кондов и др. (бр. 15, 21, 22). В идейните борби с широките социалисти застава на страната на тесните (бр. 3, 15.) Неговото главно съдържание е борба за издигане и развитие на Каварна във всяко едно отношение. Като пример за правилна общинска политика той сочи Самоковската комуна, от вестника на която препечатва статии (бр. 20).

Недостатък на вестника е, че при оная степен на развитие на работническото движение той е подценил пропагандата на марксизма. Независимо от тази слабост трудещите се маси в Каварненския край от него научават много за партийната политика.

20. *Български търговски служащ*, орган на търговските служещи при Обединения работнически синдикален съюз в България, излиза двуседмично във Варна, г. I, бр. 1—10, 25. VII—2. XII. 1910 г., г. II, бр. 1—22, 10. I—20. XII. 1911 г., г. III, бр. 1—10, 12. X. 1913—1. VIII. 1914 г.

Опортюнистически синдикален вестник, който се стреми да води по-последователна борба против буржоазията за защита на икономическите интереси на търговските служещи. Това се дължи вероятно на състава на дружеството на търговските работници при широките социалисти, които били повечето безпартийни. Именно това не е позволявало на широките социалисти да използват вестника за борба срещу революционния марксизъм. На

⁹ По онова време се водят две от най-големите стачки в България: на пристанищните работници в Бургас — 1911 г. и във Варна — 1912 г.

неговите страници намират място материали за тежкото положение на търговските работници и служещи, за отделни конфликти с господарите, за борбата на организирани и неорганизираните работници и т. н. Резбира се, редакцията не е могла да посочи верния революционен път на трудещите се. Идейното равнище на вестника не надхвърля трейдунионистическото съзнание на работниците.¹⁰

21. *Шивашка борба*, орган на Работническия шивашки съюз в България. Излизал два пъти месечно последователно в София, Варна, Пазарджик и София през 1909-1914 г.

Опортунистически работнически професионален вестник, създаден през 1909 г. Първата му годишнина излиза в София, насочена главно срещу революционния марксизъм. През 1910 г., когато варненското шивашко дружество на широките социалисти става основа на съюза им, редакцията на вестника се премества тук. Във Варна вестникът излиза само през втората си годишнина — 1910—1911 г., след което се прехвърля в Пазарджик, а после пак в София. Варненското издание на „Шивашка борба“ се характеризира с търпимост към революционния марксизъм, с един стремеж да организира разгарящата се класова борба на шивашките работници. Това, разбира се, не е заслуга на широките социалисти, а се дължи на борческото настроение на варненските шивашки работници, с което опортюнистите не можели да не се съобразяват. Те обаче не можели да превърнат това борческо настроение в революционно съзнание. Това вършела партията на тесните социалисти и затова шивашките работници непрекъснато преминавали под нейните знамена. Варненското дружество отслабнало и редакцията на вестника трябвало да се премести.

22. *Моряк*, орган черноморских судовых командах, [Виена — Варна], г. I, бр. 1 и 2, 1911 г., Виена, г. II, бр. 3—14, 9. III. 1912 г. — 25. I. 1913 г., Варна.

Нелегален руски професионален вестник, предназначен за моряците от руския търговски флот. Неговата редакция се намирала във Виена, където са излезли бр. 1 и 2. Но поради трудностите в печатането и разпространяването му в Русия редакцията на вестника се обръща за съдействие към нашата партия. Било решено Варненската партийна организация да поеме грижата за печатането и разпространението на вестника. Материалите за всеки брой пристигали в ръкопис от Виена, а тук под отговорното редакторство на членовете на партийния комитет вестникът излизал от печат и се препращал в Одеса и Севастопол чрез търговски и военни кораби. Отговорни редактори на вестника били Радослав Крайчев и Иван Григоров, а разпространител — Тодор Черняев.

За втори път след „Искра“ варненските тесни социалисти записаха една хубава страница на революционната българо-руска дружба.¹¹

*

Настъпилите войни ликвидирали условията за развитието на местния революционен и демократичен печат. Нови благоприятни условия в това отношение се създали в следвоенната революционна криза. За да отговори на нарасналата ръководна роля на партията, окръжният комитет на БКП — Варна създаде за първи път свой печатен орган.

23. *Варненски работник*, орган на окръжния к-т на БКП (т. с.) — Варна, излиза седмично, редактори Б. Митев, К. Доганов и др., г. I, бр. 1—66, 7. VII. 1919 г., 20. VII. 1920 г., г. II, бр. 1—25, 26. III. 1921 г. — 4. I. 1923 г.

Ръстът на революционното движение и на партийните организации след Първата световна война и новата линия на партията за идейно превъоръжаване с ленинизма, за завоюване на властта, направиха местните вестници вече назряла необходимост. С разрешение на ЦК на БКП през лятото на 1919 г. Варненският окръжен комитет създава свой седмичен печатен орган — в. „Варненски работник“. През първата година вестникът излиза сравнително редовно, но през втората година излизат едва 25 броя. Причината е, че окръжният комитет не създава така нужната редакционна колегия, а продължава сам да се занимава с редактирането му, като най-голям дял от тази работа пада на окръжния организатор — К. Доганов. Неговата работа непрекъснато расте в окръга и естествено вестникът изостава. Това се отразява на първо време върху неговия тираж — от 1500 екз. той спада на 700 екз.

¹⁰ Има сведения за съществуване на варненски издания на в. „Кожодел“, 1910—1914 г., на в. „Шивашка борба“ — 1910 г. и един ненамерен досега вестник „Работнически агитатор“ и трите са опортюнистически вестници, водили открита борба срещу революционния марксизъм.

¹¹ Подробно изследване за в. „Моряк“ е направила М. Маринова във Известия на Института по история на БКП, т. 6.

Въпреки някои свои организационни и технически недостатъци „Варненски работник“ изиграва огромна роля за развитието на партията и революционното движение във Варна и Варненски окръг. Той е първият боен вестник на варненските комунисти, работници и бедни селяни, който ги сплотява под бойното знаме на ленинизма и ги повежда на борба за завоюване на властта.

Високо идейните статии на Д. С. Попов и Р. Крайчев, блестящите организационни доклади и политически речи на Кондов и Доганов чрез вестника стават достояние на всички комунисти и работници, съдействуват за конкретното преустройство на работата и живота на партийните организации и групи в окръга на болшевишки основи. Със стотиците дописки за партийния и политическия живот на варненските трудещи се вестникът осмисля ежедневието им, борбите им, обменя опита им, обвързва ги в единен революционен поток. Но вестникът не отразява само многообразието на партийния, синдикалния и младежкия живот. Той помага на всички трудещи се да видят великото съдържание на този живот — движението на своето време към комунизма. Въодушевява ги да вървят по неговия път съзнателно и смело.

Особено важна роля изигра „Варненски работник“ в разобличаването на местната буржоазия и нейните вестници, които се опитват да съживят своите организации, да повишат падналия им авторитет след войната, разбира се, чрез заблуждаване на трудещите се. А по това време излизат десетина буржоазни вестника, с които варненската буржоазия се опитва да разбие революционните борби на масите. „Варненски работник“ стои на преден пост на революционното движение в нашия край и разчиства пътя му за непрекъснат подем.

Едновременно с това вестникът води борба за защитата на младата Съветска република, за разкриване истината пред варненските трудещи се за нея, за насочване на широките народни маси по нейния път.

Така за кратко време „Варненски работник“ изпълни своята историческа роля на агитатор, пропагандатор и организатор на комунистическото движение във Варненски окръг в началото на неговия, нов ленински етап на развитие.¹²

24. Варненски общински вестник, орган на Варненската комуна 1919—1921 г. Излиза седмично, г. XXIX, бр. 1—33, 24. IV—26. XII. 1920 г., г. XXX, бр. 34—53, 6. I—23. V. 1921 г.

„Варненски общински вестник“ е създаден скоро след освобождението на България от турско робство, през 1882 г. През войните 1916—1919 г. той бил спрял. Когато партията завоювала общината, Комуната подновява неговото издаване.

Като орган на Комуната, вестникът публикува докладите на кмета — Д. Кондов, — протоколите и решенията на съвета, заповедите и разпорежданията на общинските органи и т. н. Особено важно в съдържанието на вестника е борбата му за разобличаване на буржоазните общински съветници, които всячески се стремели да спънат работата на Комуната и ако им се удаде, да я разтурят, преди тя да е развила дейност. Едновременно с това вестникът разяснява политиката на Комуната и сплотява народа около нея. От бр. 19 във вестника се появяват и уводни статии по отделни въпроси и страни от работата на Комуната. Открива се колона за партийния живот и работническото движение в града и т. н. С това „Варненски общински вестник“ от обикновен административен вестник се превръща в политически орган на Комуната.

След разтуряне на Комуната вестникът попада отново в ръцете на буржоазни елементи, които го правят отново чисто административен орган за борба срещу народа.

25. Земеделски глас, орган на сдружените земеделци от Варненски окръг. Излиза седмично. Редактори Г. Трайков, Ив. Велчев и др., г. I, бр. 1—41, 18. VIII. 1922 г. — 20. V. 1923 г.

Това е единственият от четирите местни земеделски вестника, излизали във Варна, който стои на здрави народни позиции. Вестник „Земеделски глас“ издига трезво лозунгите за борба с буржоазията. Той посочва превратаджийската буржоазия като главен враг на БЗНС. Другите земеделски вестници, които били в ръцете на десничари, воювали повече срещу Комунистическата партия и с това отслабвали силите в БЗНС.

Вестник „Земеделско знаме“ е орган на младите сили в БЗНС, които сравнително правилно разбирали задачите на земеделската власт. Към БКП те проявявали лоялност, приемали нейното сътрудничество в борбата срещу настъпващата буржоазия. В своето кратко съществуване „Земеделски глас“ изостря вниманието и бдителността на селските маси в нашия край, към действията на заговорническата фашистка буржоазия. Именно за него

¹² По-подробно изследване на този вестник е направено от П. Близнаков, в „Народно дело“, бр. 189, 9. VIII. 1959 г. — 40 години от в. „Варненски работник“.

може да кажем, че той съдействува да се подготвят селските маси за борбата, която водиха срещу деветоюнските превратаджии. Но в решителния момент на борбата между народа и надигания се фашизъм по неизвестни причини вестникът спира да излиза.¹³

II. ГОДИНИ НА БОРБА СРЕЩУ ФАШИЗМА (1923—1939 г.)

След военnofaшисткия преврат на 9.VI. 1923 г. и поражението на въоръженото въстание на българските работници и селяни през септември 1923 г. настъпи нов период от развитието на нашата страна, периодът на господството на фашизма. Създадоха се нови условия за съществуването на прогресивния печат на трудещите се.

Преди всичко революционният и демократичният печат сега отразява изострените класови борби в страната, следва революционната линия на БКП и широко е облян от благотворното влияние на Великата октомврийска социалистическа революция, от героичната борба на съветските народи за строителството на социализма. Сега този печат води по-последователна, по-задълбочена борба срещу българската буржоазия и нейната фашистка идеология и политика. Сега тази борба беше по-точно и открито насочена към завоюване на властта от трудещите се. Повечето от изданията на периодичния печат са вече дело на общественopolитическите организации на трудещите се. Личната инициатива на редакторите и издателите вече играе подчинена роля.

Фашистката реакция във Варна громеше местния прогресивен печат както с цензурата и полицейските произволи, така също със своите вестници и списания, които изсипваха куп хули и клевети срещу него. Главният си удар фашизмът беше насочил срещу работническия и комунистическия печат. В този период революционният печат на пролетариата намери много нови форми за излизане — стенвестници, бюлетени, низови вестници — тетрадки и др. Отделни комунисти проникваха в демократичния печат на другите слоеве на трудещите се и работеха там, за да го направят по-последователен и по-революционен.

През този период революционният и демократичен печат постигаше по-голямо единение. Но непознатата свирепост на фашистката диктатура в България скоро унищожаваше всяко легално или нелегално издание. Именно за това и в този период партията не можа да създаде едно по-продължително, устойчиво печатно издание. Всички те имат много кратко съществуване. Взети поотделно, тяхната роля в борбата на трудещите се е малка, но разгледани в непосредствена връзка едно с друго, те очертават дълбока следа в революционното движение из нашия край.

*

След Септемврийското въстание 1923 г. фашизмът унищожи работническо-селския печат. Но трудещите се не искаха на никаква цена да четат буржоазно-фашистката преса. Тя им оставаше далечна, чужда и враждебна. Дребните градски собственици и служещи, които също остро почувствуваха настъплението на едрия капитал, поради това, че организациите им не бяха разгромени, първи излязоха срещу властта на Сговора със свои демократични вестници. Такива вестници са:

26. *Книжарска защита*, орган на Книжарския съюз в България. Излиза двуседмично, редактор Д. Димитров, г. I, бр. 1—24, 15. VIII. 1923 г. — 24. VII. 1924 г., София; г. II, бр. 1—36, 16. VIII. 1924 г. — 8. VIII. 1925 г., Варна; г. III, бр. 1—30, 22. VIII. 1925 г. — 14. VIII. 1926 г., Варна.

Варненското издание на вестника се отличава със своето борческо съдържание, насочено срещу едрата търговска буржоазия и нейния орган в града — търговско-индустриалната камара. Има критическо отношение към режима на Демократическия сговор, като го разобличава, че улеснява капиталистите в ограбването на народа. В оная обстановка на политическо мъртвило критиката на „Книжарска защита“ внася дух на оживление сред дребната буржоазия.

27. *Известие*, орган на пенсионерското дружество „Старини“, Варна, г. I, бр. 1 и 2, 12. III и 14. V. 1924 г.

Със свой вестник се опитали да защитят интересите си от настъпващия едър капитал и фашистката диктатура и варненските пенсионери. Вестникът им издигал искания за

¹³ В следвоенната революционна криза 1919—1923 г. в града излизат още няколко вестника от името на трудещите се — земеделци, дребни собственици, добруджанци и др., които обаче плували в буржоазни националистически воли.

подобряване „окаяното“ положение на пенсионерите, апелирал към сдружаване и борба, като единствен, реален път за извоюване на техните искания, а не чрез молби и ходатайства. Тази борческа линия на пенсионерите се натъквала на упоритата съпротива на властта и била подкопавана от богато платените пенсионери, висши чиновници и офицери, които често заемали ръководството на дружеството. Именно поради това вестникът не излизал редовно, не била спазвана никаква периодичност.

28. *Защита*, орган на митническите и железничарските посредници, Варна. Излизал месечно. Редактор Х. Хиков, г. I, бр. 1—16, 12. VII. 1924 г. — 14. V. 1925 г., г. II, бр. 17—35, 2. VII. 1925 г. — 19. II. 1927 г.

Това е вестник на един по-заможен слой от дребните собственици, който също почувствувал настъплението на едрия капитал, търси начини и средства да му се противопостави. В програмната си статия вестникът пише: „Скъпотията едва позволява да се преживее днес за днес. Животът е ненормален. Нещо повече, той е излязъл във всички области от редите си“. И по-нататък посочва „повелята на времето е да се организираме!“. Да се признае, че животът е ненормален и се зоват масите на организация, това бе прогресивна линия, която съдействуваше за изолиране на фашисткия режим от народа. Но в следващите броеве вестникът постепенно загубва борческия си характер и се превръща в обикновен професионален орган, от който дребната буржоазия вече няма потребност и загубил читателите си, той престава да излиза.

В този период се появи и първият нелегален вестник в нашия край. Това беше

29. *Бюлетин* на окръжния комитет на Комсомола — Варна. Излизал нередовно от есента на 1924 до зимата на 1925 г. под редакцията на комитета. От него излезли само няколко (3—4) броя. Съдържанието му било изпълвано главно с агитационно-разобличителни материали срещу кървавата диктатура на Цанков. Той зовял младежта да се готви за нова въоръжена борба с фашизма. Неговото разпространяване съдействувало за възстановяването и укрепването на комсомолските организации в окръга.¹⁴

*

След жестокия погром на народа варненската прогресивна учаща се младеж също не преви врат. Тя навлезе и заработи за осъществяване на своите идеали в различни масови организации като есперантски, стенографски, въздържателни, туристически и други дружества, някои от които създадоха свои печатни издания.

30. *Есперантска младеж*, орган на Ученическия есперантски съюз в България, излизал месечно, Варна, редактира комитет, г. I, кн. 1—10, X. 1925 г. — VII. 1926 г.

През есента на 1925 г. варненските ученици и студенти навлизат масово в есперантското движение и създават ученическа секция, която заработва за изграждане на ученически есперантски съюз. За тази цел те подемат инициативата за създаване на свое списание. За неговото направление може да се съди от уводната статия на първия му брой, в която се казва: „Всред сивотата на днешното време на безпътие и униние, напоило толкова много души, всред безразличието — безформено клеймо на живота. . . ние вдигаме стяг, смели и бодри и надеждни да победим в живота, да намерим човека, закрачваме напред!“

Като разкрива тежкото икономическо, политическо и духовно положение на народа, потиснат от победилата контрареволуция, списанието зове младежта на борба: „Престъпно е да бъдеш спокоен, да не звучи поне един отзивчив акорд в твоето сърце, когато пред теб човечеството страда. . . Престъпно е да не издигнеш глас на възмущение, когато по земята цари безумно насилие, що ражда само кръв и страдания.“

Разбира се, списанието не могло да посочи социалистическия изход от това тежко положение на народа. То не излиза извън рамките на своето движение — да се разпространява езикът есперанто и да се подготвят чрез него условията за бъдещите щастливи дни на човечеството. Но то осъжда великобългарския шовинизъм, национализма и фашистката диктатура. За него тези пътища, които буржоазията сочи на народа, са неприемливи. На страниците на списанието намират място статии от Максим Горки, материали за работническата класа, за правата на жените, на младежите и др.

Именно за тази прогресивна линия списанието на варненската учаща се младеж е непрекъснато атакувано от официалния орган на есперантския съюз. И това става главна причина за неговото спиране.

¹⁴ По спомену на Кирил Халачев. Бюлетинът излизал на хектограф.

31. *Млад стенограф*, орган на Съюза на ученическите стенографски дружества в България, излиза месечно, редактира к-т, г. I, кн. 1—10, IX. 1923 — VI. 1924 г., Русе; г. II, кн. 1—10, IX. 1924 — VI. 1925 г., София; г. III, кн. 1—10, IX. 1925 — VI. 1926 г., София; г. IV, кн. 1—10, IX. 1926 — VI. 1927 г., Варна (редактор Г. Батаклиев); г. V, кн. 1—10, IX. 1927 — VI. 1928 г., Варна (редактор Г. Батаклиев); г. VI, кн. 1—10, IX. 1928 — VI. 1929 г., Варна (редактор Г. Тръпчев); г. VII, кн. 1—7, IX. 1929 — IV. 1930 г., Казанлък.

След V конгрес на ученическите стенографски д-ва, който избира гр. Варна за седище на управителния съвет на съюза, тук идва и редакцията на неговия орган — списание „Млад стенограф“. В съдържанието на трите варненски годишници се чувства духът на една борба за разпространение на по-висока и хуманна култура всред младежта, за подготвянето и за по-щастливо бъдеще, както пише то. Списанието критично се отнася към историческата обстановка в страната, разобличава консерватизма и изостаналостта, които са проникнали в живота. То обаче стои далеч от работническата класа и социалистическото движение, затворено в рамките на демократичната учаща се младеж. Но и като такава има заслуга към миналото на нашия град с това, че за извоюването на един по-добър живот учи младежта да не се обръща към властта и други „силни на деня“, а към прогресивните сили на обществото. Така то запазва една част от учащата се младеж от развихрилия се фашизъм по онова време.

32. *Спортен лист*, седмичник за спорт и туризъм, Варна, г. I, бр. 1, 12. VI. 1926 г.

В уводната статия на вестника се казва: „Потиснати от тежкото бреме на живота, задушавани от неговите нужди, . . . чрез спорта и туризма ние ще може поне малко да разведрим небето на живота си. . .“ Такъв вестник, разбира се, фашисткия терор не можеше да допусне, нито пък можеше да се намерят достатъчно средства за издаването му. С това първият опит на варненските прогресивни спортисти да създадат свой вестник пропада.

В тия тежки години се опитва да изправи своята снага и Българският земеделски народен съюз.

33. *Сеяч*, седмичен вестник за сдружените земеделци, Варна, редактор Н. Димитров, г. I, бр. 1 и 2, 12. II и 27. VI. 1926 г.

Вестник „Сеяч“ е опит на здравите сили в БЗНС да излязат на открита политическа борба с фашизма в началото на Ляпчевия режим. Това е първият земеделски вестник след деветоюнския преврат в нашия край. Вестникът стои на антисговористки позиции. Той разобличава десните земеделци, разцепниците и предателите и ратува за единен борчески БЗНС. Тук е публикувано откритото писмо на стария земеделски деец Тодор Ноев от с. Момино до Коста Томов, в което го разобличава като продажник на БЗНС. Ляпчевата полиция изкусно го задушава и в продължение на 5 месеца, след като излиза в 2 броя, вестникът спира завинаги. Разбира се, вина за това има и вътрешното положение на БЗНС, което се характеризира с идейна бърканица и организационно разцепление.

34. *Земеделски глас*, седмичник на сдружените земеделци от Варненски окръг, редактор Г. Петличков, г. I, 1922—1923 г.¹⁵, г. II, бр. 1—14, 11. III. 1928 г. — 14. VI. 1929 г.

Прогресивен земеделски вестник, излизал още преди 9. VI. 1923 г. Сера, в условията на фашистката диктатура, група земеделски дейци го възстановяват и повеждат борба с него за защита на трудещите се селяни от фашистката диктатура и с оръжието на печата. И през втората си годишнина, както и през 1922—1923 г., вестникът обявява буржоазията за главен враг на селячеството и БЗНС. Той разобличава фашисткия терор на Сговора като средство за разширяване икономическата експлоатация над народа. Но на протегнатата ръка на партията за изграждане на трудов блок вестникът неоснователно обръща гръб, пишейки: „Трябва да се разбере от работническото, че Земеделският съюз не е негов враг. Напротив, той го чувства много близко до себе си, отколкото старите политически партии, за чието унищожение той работи. Но това още не значи, че той трябва да бъде за трудовия блок. Против него той има свои съображения и опасения. . .“ И какви се оказват тия опасения — това, че трудовият блок бил едно малко движение, в което БЗНС не може да влезе и че той, блокът, трябвало да се влее в редовете на БЗНС. Въпреки тези неправилни разбирания „Земеделски глас“ е един от малкото вестници на БЗНС в нашия край, който е играл прогресивна роля в политическото развитие на селячеството, като е съдействувал за неговото откъсване от буржоазията и с това е облекчил по-после преминаването му към работническата класа.

¹⁵ Вж. № 25, където е разгледана първата му годишнина.

*

В това време работническото движение бързо се изправя от ударите на фашистката диктатура и отново поема пътя на организацията и борбата. Създават се организации на РП, РМС и НРПС във Варна и Варненски окръг. Нуждата от периодично печатно слово на партията отново се почувствува остро и в нашия край. Централните партийни вестници не можели да отразяват многобройните прояви на революционното движение. Полицията не давала възможност за развитието на местния работнически печат. Тогава по примера на съветските трудещи се у нас се появили първите партийни стенвестници, бюлетени, вестници-тетрадки и други форми на прогресивния печат. За тяхното издаване били сформирани рабкорски школи, кръжоци, колегии и др.

35. *Младеж*, стенвестник, издава рабкорската школа при Работническата партия, Варна, г. I, бр. 1—3, 1929 г.

Това е първият стенвестник във Варна, излизал през пролетта на 1929 г. в началото на новия революционен подем на работническото и антифашистко движение. Той се редактирал от рабкорската школа на РП, съставена предимно от младежи. Именно по тяхно предложение те назовали стенвестника „Младеж“. Всред членовете на рабкорската школа голяма роля е играл току-що встъпващият в революционното движение Георги Петлешев.

Стенвестникът бил много добре оформен. Заглавието му било написано с едри червени букви на отделен картон и стояло несменяемо на стената в клуба. Материалите за всеки брой се написвали на отделни листи и се поставяли на голям картон, разделен на 4 колони. Всяка статия, стих или друг материал били красиво ограждани с линии, рисувани гирлянди и др.

Главното в неговото съдържание са политическите статии, в които варненските комунисти и ремсисти изразявали своето отношение към събитията. Така например уводната статия на бр. 1 е посветена на борбата за защита на 52 члена и сътрудници на ЦК на БКП. Наред с нея в същия брой има две хубави статии за живота на жените в СССР и борбата за защитата му от империалистическите посегателства. Първият брой води борба и срещу религията, която служела на фашистката диктатура, като отслабвала съпротивата на трудещите се. Броят е украсен с хубави рисунки, плетеници и др., изработени с любов, ограждащи чисто написани лозунги, взети от мисли на Маркс и Енгелс за ролята на пролетарските организации и социалистическото съзнание.

В бр. 2 уводната статия е посветена на борбата за безусловна и политическа амнистия. В него има и хубава статия, озаглавена „Защо пролетарската наука стои по-горе от буржоазната?“ Там е поместен и протестът на варненските младежи срещу строежа на новия модерен затвор, който струвал 20 милиона лева, когато народът тъне в глад и мизерия.

Брой 3 е посветен на борбата за популяризиране опита на социалистическото строителство в СССР, отразява борбата на варненските работници в различни предприятия, защитава работническите организации от нападението на местния буржоазен печат и т. н. В този брой се появява и работническият хумор. В полето за лозунги са сложени мисли от Благоев за силата на работническата класа.

След всеки брой полицията хунски нахлувала в партийния клуб¹⁶, смъквала вестника, арестувала редакторите му и ги малтретирада. Много грижи били нужни за неговото списване и опазване. Най-после честите набези на полицията сложили край на неговото издаване. Излизал макар и кратко време, той изиграва важна роля в началото на големия подем на работническото движение във Варна, облекчава неговия размах и подтиква работническите и младежките дейци към създаване на нови форми на революционния печат.¹⁷

*

Работейки за привличане резервите на работническото движение на революционни позиции, варненските комунисти основават и няколко периодични издания на националноосвободителните организации на трудещите се в града. -

36. *Македонско единство*, седмичен вестник, редактира комитет, Варна, г. I, бр. 1—4, б. I — 30. IV. 1932 г.

Орган на левията в македонското националноосвободително движение във Варна, с определено антифашистко съдържание. Разкрива прогресивните революционни традиции на

¹⁶ Тогава клубът се намирал на ул. „Драгоман“.

¹⁷ Трите броя на „Младеж“ се намират в ЦПА — София.

македонското движение. Изразява отношението на варненската емиграция към македонския въпрос. Посочва верния път за освобождение на Македония, пътя на съвместна борба с работническото движение срещу българската и балканската буржоазия и със Съветския съюз срещу международния империализъм.

37. *Трибуна на поробенитъ*, двуседмичен вестник за национални въпроси, Варна. Редактор Ст. Стоянов, г. I, бр. 1—4, 13. III—6. VI. 1932 г.

Легален орган на окръжния комитет на БКП—Варна за работа всред националноосвободителното движение на добруджанци, тракийци и македонци. Той провежда линия на сплотяване на всички движения в един революционен поток, насочен срещу фашистката буржоазия, срещу нейния шовинизъм, за революционно разрешение на националния въпрос. Той укрепва идейните позиции на левите в тези организации и ги зове на обща борба (Към обща борба — бр. 1). Води борба с фашизма в националноосвободителните организации и провежда линията на обвързването им с борбата на работниците и селяните в страната. (За единен фронт — бр. 3) и т. н. Макар че е излязъл само в 4 броя, той показал на македонците, добруджанците и тракийците във Варна, на всички трудещи се линията на БКП по националния въпрос и помага на по-големи маси от тях да застанат под нейното революционно знаме. В това е неговата историческа заслуга.

38. *Гоце Делчев*, периодично издание на македонското младежко дружество „Гоце Делчев“ — Варна, г. I, кн. I, VIII. 1932, г. II, кн. I, IX. 1933.

Революционно младежко македонско списание, изразяващо партийната линия по македонския въпрос. Разобличава ония македонци, които служат с македонското дело на българската буржоазия. Възстановява революционното име, идеи и борби на Гоце Делчев, Димо х. Димов и други македонски дейци. Сплотява около себе си значителна част от революционната македонска младеж и я приближава към партията и политиката на Съветския съюз по националния въпрос. Винаги преследвано от полицията и македонските банди, често оставащо без средства, то успява да излезе само в две книжки и придобива повече характер на периодичен сборник.

39. *Добруджански вестник*, орган на добруджанската левица в д-во „Добруджа“. Излиза месечно, писан на ръка в тетрадка, г. I, бр. 1 (?), бр. 2 (?), бр. 3, III. 1933 г. Екземпляри не са намерени.¹⁸

Това е първият низов вестник във Варна, писан на ръка в тетрадка от 10—20 листа. Той се разпространявал между съмишлениците на левията в добруджанската емиграция. Неговата задача била да информира точно и да осветлява от революционно-марксистически позиции добруджанската емиграция в града за ставащите събития в съюза ѝ, в Добруджа и страната и да воюва за превръщане на добруджанската емиграция в революционна обществена сила.

Известният засега брой 3 съдържа следните материали: уводна статия — Преобръщане на добруджанската левица в организация, информация за конгреса на съюза „Добруджа“, статия — Ограбването на приходите от добруджанската лотария, Протест-изложение срещу терора в Добруджа. Положението на тракийската левица във Варна, ролята на организацията на безработните и др.

»

40. *Пионер*, орган на детските пионерски групи във Варна. Излизал нередовно през 1932—1933 г. Неизвестно колко брой, екземпляри липсват.¹⁹

Писан на ръка в тетрадка с печатни букви и украсен с рисунки от самите деца. В него били публикувани и стихове против войната и фашизма, разказчета за живота и борбите на българските работници, за строителството на социализма в СССР, за съветските трудещи се и техните деца, за детската пионерска организация в СССР и др. Изданието се редактирало от ремсисти. В него вземали участие и организирани деца със свои материали. Вестникът излизал нелегално. Преследван от полицията, той скоро бил прекратен.

41. *Flamo* (Пламък), орган на Работническото есперантско дружество, Варна, излизал 1933—1934 г. Редактори В. Вичева, М. Евривадова, Велизар Георгиев и др. Неизвестно колко броя, екземпляри не са намерени още.²⁰

Работническата есперантска група — Варна, разпростряла широко влиянието си в града към 1933 г. За редовното си свързване с работниците от предприятията, за популяризи-

¹⁸ По сведения на в. „Ехо“ от 5. IV. 1933 г.

¹⁹ По спомени на Росен Улянов, в. „Народна младеж“, 16. IX. 1954 г.

²⁰ По спомени на Валя Вичева.

ране живота на група, ръководството ѝ създадо ръкописния вестник „Фламо“. Той се пишел на ръка с индиго на листа от големи тетрадки. Повечето материали били публикувани на есперанто. Всеки брой съдържал от 4 до 8 стр. Във вестника се помещавали материали за работническото есперантско движение в целия свят, публикували се писма на работници-есперантисти от СССР, Китай, Германия и други страни. Помествани са много материали за живота на съветските работници, селяни и интелегенция. Чрез това вестникът умело свързвал варненските работници със съветските трудещи се, със световното работническо движение. Излизал нелегално. При новото настъпление на фашизма след 19. V. 1934 г., когато Работническото есперантско дружество било разбито, вестникът престанал да излиза.

*

За задоволяване на вътрешно-организационни нужди по това време възникнали и първите бюлетени на партийните и младежките ръководства на работническите организации.

42. *Бюлетин* на окръжния комитет на Работническата партия — Варна 1933—1934 г. Редактира комитетът. Екземпляри не са намерени.²¹

Печатен орган на РП във Варненски окръг, излизал на циклостил всеки месец. Публикувал решенията на партийните органи, позиви, отчети, директиви и други документи за работата на местните организации и групи. Обобщавал проявите на легалното работническо движение в града и окръга. Осъществявал връзката на окръжния комитет с местните организации и целия партиен актив.

43. *Бюлетин* на окръжния комитет на РМС — Варна. Излизал 1933—1934 г. Редактира комитетът. Екземпляри не са намерени.²²

Организационно издание на окръжния комитет на РМС — Варна, излизало периодично на циклостил, а понякога и на ръкопис. Той бил полезно оръжие на РМС в борбата му за организиране на цялата работническа и селска младеж. Неговото разпространение и значение обаче не излизат извън рамките на ремсовия актив.

44. *Пролетарий*, бюлетин на окръжния комитет на БКП — Варна, излиза 1934—1935 г. Редактира комитетът, г. I, бр. 1, IV. 1934 г., бр. 2, VI. 1934 г., бр. 3...? Екземпляри липсват.²³

Периодичен орган на Окръжния комитет на БКП — Варна, излизал на циклостил нередовно. Неговото съдържание се запълвало главно с директивите на ЦК, на окръжния комитет, с позиви или статии от работнически вестник. Имал повече организационен характер за насочване на комунистите и местните партийни групи в тяхната ежедневна работа всред работническата класа, трудещите се селяни, интелегенцията и служащите.

45. *Млад болшевик*, бюлетин на окръжния комитет на Комсомола — Варна. Излиза 1934—1937 г. Екземпляри не са намерени.²⁴

Печатен комсомолски орган, излизал на циклостил нередовно. В него освен организационните материали били публикувани и политически и пропагандистки статии. Той насочвал правилно работата на комсомолския актив в една от най-сложните политически обстановки в страната — новото настъпление на фашизма в страната и изправяне курса на БКП

46. *Червено знаме*, орган на РК на БКП—Водица, Варненско. Редактор Георги Костов²⁵. Излизал през първата половина на 1935 г. Екземпляри не са намерени.²⁶

Основан по инициатива на избягалия политически затворник от Варненския затвор Георги Костов, който дълго време се укривал в с. Водица. Вестникът е изиграл голяма роля за активизиране на партийните групи в северната част на бившата Варненска околия. Излизал на циклостил. Издадени били няколко броя. След заминаването на редактора му за Съветския съюз вестникът престанал да излиза.

*

В годините на фашистката диктатура оживена печатна дейност развиват и варненските политически затворници. Това сплотявало техния колектив, издигало всред него по-

²¹ По спомени на Никола Атанасов.

²² По спомени на Кирил Ковачев.

²³ По спомени на Васил Михайлов. Йовчо Колев потвърждава тия сведения, но смята, че „Пролетарий“ е излизал в 1933 год. Може би това е бюлетинът на РП, който е излизал през 1933 г. Въпросът не е уточнен, но знае се, че двете издания са излизали.

²⁴ По спомени на Панайот Сидеров, печатар на бюлетина.

²⁵ Сега първи секретар на ГК на БКП — София.

²⁶ По спомени на Димитър Желязков.

подготвени, по-способни революционни дейци. А от силата на затворническия колектив до голяма степен се определяла и активността на Варненската градска организация. За своята правилна линия и успехи варненските комунисти дължат много на затворническия колектив. С тази печатна дейност варненският затвор бил превърнат в голяма политическа школа, през която са минали мнозинството комунисти от града и окръга. По спомените на политзатворниците тези вестници са излизали по-дълго време. Дори, казват те, варненският затвор не е оставал без свой периодичен печат, но други броеве освен долупосочените досега не са намерени.²⁷

47. *Бюлетин*, орган на партийното ръководство на политзатворниците от Варненския областен затвор. Излизал месечно в ръкопис с печатни букви в периода 1933—37 г.²⁸

Тясно организационно издание за членовете на партията в затвора. Екземпляри от него още не са намерени и за съдържанието му може да съдим само от спомените на политзатворниците, които го характеризират като издание за разясняване партийните документи.

48. *Колектив*, вестник на политзатворниците от Варненския областен затвор. Излиза два пъти месечно, г. ?, бр. ? 15. XII. 1935 г., 15 с. 21/17 см. ръкопис с печатни букви.

Самостоятелен орган на ръководството на политическите затворници за разясняване партийната линия, новите задачи, историческата обстановка и т. н. Той отразявал и живота на политическите затворници, съдействувал за тяхното по-нататъшно обучение и възпитание като революционни дейци на партията и народа. Така например посоченият брой има уводна статия „Новият курс и политическите затворници“.

49. *Затворническа трибуна*, вестник на затворниците от Варненския областен затвор. Излиза два пъти в месеца, г. ?, бр. ?, 15. VIII. 1935 г., 11 с., 21/17 см. Ръкопис с печатни букви.

Общ затворнически вестник, издаван от партийното ръководство на затворническия колектив. Изразявал най-общите и непосредствени интереси на всички затворници — политически и криминални. Уводната статия на посочения брой е озаглавена „Винаги искат да ни лишат от сапун“. Той е съдействувал на партията за работа всред криминалните затворници, за тяхното възпитание и политическо ориентиране.

50. *Червени зари*, издават трудовите литкори във варненския областен затвор, г. I, бр. 1, 2 и 3, 1935 г., бр. 4, 24. VII. 1935 г., 8 с., 21/17 см, ръкопис с печатни букви.

Литературно списание на политическите затворници, което печатало творчеството на затворниците, статии за нашето литературно наследство, за съветската литература, материали за съвременното състояние на литературата и изкуството и др. Уводната статия на бр. 4 е озаглавена „Христо Смирненски и новият пролетарски литфронт“. Това издание се стремяло да задоволи макар и отчасти големите литературни интереси, които имали политзатворниците във Варненския затвор.

51. *Безбожнически лист*, издават трудовите свободомислещи във варненския окръжен затвор, г. ?, бр. ?, 15. VII. 1935 г., 10 с., 21/17, ръкопис с печатни букви.

По своята форма това издание приличало на списание. То се разпространявало и между криминалните затворници със задача да съдействува за тяхното атеистично възпитание. Списанието разработвало и редица актуални въпроси на атеизма, свързвало задачите на атеистите с политическото положение в страната и т. н. Уводната статия на посочения брой е озаглавена „Положението след 19 май и Съюзът на пролетарските безбожници“.

III. ДОБРУДЖАНСКИ ПАРТИЕН И НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛЕН ПЕЧАТ 1920—1940 г.

В резултат на авантюристичната политика на българската буржоазия Южна Добруджа беше заграбена от румънските чокои. Над трудещите се в Добруджа легна ново черно робство и те се вдигнаха на борба за своето национално освобождение. Местната българска буржоазия обаче капитулира, стана съюзник на поробителите и открит враг на трудещите се. Начело на народа за национално освобождение на Добруджа застанаха добруджанските комунисти. Комунистическото и националноосвободителното движение в Добру-

²⁷ За този раздел са използвани и данните на библиографията за нелегалния антифашистки печат 1923—1944 г., издание на Дирекцията на печата—София, 1948 г.

²⁸ По спомени на Н. Демирев и В. Карагъзов.

джа се сляха в един мощен революционен поток за национално и социално освобождение. Важна сила в този поток стана местният прогресивен и революционен печат.²⁹

52. *Правда*, орган на Комунистическата партия в Кадрилатера (Южна Добруджа), излиза седмично в Добрич (Толбухин). Редактор Киро Стефанов, г. I, бр. 1—36, 1920/21; г. II, бр. 1—51, 1921/22, г. III, бр. 1—38, 1922/23, г. IV, бр. 1—28, 1923/24.³⁰

Вестникът започва да излиза на 10. VII. 1920 г. като орган на социалистическата секция в Кадрилатера и обединявал българското и румънското комунистическо движение в едно. През втората година е орган на „социалкомунистическата партия в Кадрилатера“, както се наричала отначало Румънската комунистическа партия. През третата година става вече орган на Комунистическата партия. Вестникът излиза на български език в 4 стр. Главното му съдържание са политическите и националните въпроси на Добруджа. Той съдейства за свързване на българските комунисти с румънските, за запазване и развиване на тяхното интернационално възпитание, за разгръщане на националноосвободителното движение на класови основи.

Жестоката чокойска денационализаторска политика помита първия легален местен революционен вестник в поробена Добруджа. Разтуряна е и Румънската комунистическа партия. Последният брой на вестника излиза на 11. V. 1924 г.

53. *Правда*, орган на работническо-селския блок в Кадрилатера. Излиза седмично в Добрич. Редактор Киро Стефанов, г. I, бр. 1—15, 1928-29 г.

В началото на голямата икономическа криза и новия революционен подем на работническото и антифашистско движение, румънското комунистическо движение намира нова форма за съчетаване на нелегалната с легална работа, форма за изграждане съюза между работническата класа и селяните в работническо-селския блок. Българските комунисти в Добруджа успяват да създадат печатен орган на тази нова политическа форма на революционното движение. Първият му брой излиза през м. XI. 1928 г., а последният през IV. 1929 г., когато е спрял от белия полицейски терор.

54. *Калиакренска правда*, орган на местния комитет на Румънската комунистическа партия в Добруджа — окръг Калиакра. Излиза месечно в Добрич. Размер 10—12 стр. циклопечат на български език, формат 23/32 см,³¹ г. I—V, 1930—1935 г.

След спиране на „Правда“ през пролетта на 1929 г. на следващата година местният комитет (всъщност окръжен комитет на калиакренския партиен окръг, покриващ се приблизително с днешния Толбухински окръг), започва да издава свой нелегален печатен орган — в. „Калиакренска правда“. Излизал в продължение на пет години ежемесечно, той учел комунистите да вземат винаги вярно отношение към всеки въпрос на сложната вътрешна и международна обстановка на Румъния по онова време. Така например намереният засега бр. 1 от г. V, м. XII. 1935 г. има следното съдържание: уводна статия — „14. XI. — конгресът на националцаринистката партия“ от Угарин. „На борба против фашизирането на младежта“ — статия. „Процесът на Петре Константинеску-Яш“ — информация. „7. XI. и проведената нощна акция“ — статия. Рубриката „Из работническия живот“ и т. н. Поместен е и разказът „На класов пост“. Такова е съдържанието на почти всички броеве.

55. *Младият болшевик*, нелегално издание на окръжния комитет на Комсомола — Добрич. Излизал нелегално месечно на циклостил, г. I, бр. 1—4, 1930 г.³²

Създаден през м. февруари 1930 г. той излиза само в 4 броя докъм м. септември с. г. За неговото списване работят Петър Георгиев — Пепчето, Минчо Христов, Васил Христов и др. Броеве от него още няма намерени, но за съдържанието му може да съдим от общото направление, което са имали и другите нелегални вестници, излизащи на циклостил, а именно организационно-политическо съдържание.

56. *Бюлетин* на Добруджанската революционна организация (ДРО). Излиза месечно, нелегално на циклостил в Добрич 1930—1935 г., формат 23/32 см, в 6—10 стр.³³

Нелегален орган на ЦК на ДРО. Главното му съдържание са организационните материали на ДРО, информацията за живота и борбите на добруджанци по села и градове, който живот официалната преса скривала, и др. п. Във всеки брой обаче има и сериозни

²⁹ Добруджанския печат са изследвали Д. С. Бекяров — Двадесет години антифашистки печат в Добруджа, в „Добруджанска трибуна“, от 11, 18, 25 май 1948 г. и Н. Минчев — По стъпките на революционния печат в гр. Толбухин, в „Добруджанска трибуна“, 23. V. 1959 г., от които сме се ползували.

³⁰ Тъй като засега липсват първите броеве на II, III и IV годишнина, не сме посочили датите на всяка годишнина. Тя е започвала през юли, затова обхваща две календарни години.

³¹ Народен музей — Толбухин.

³² По спомени на В. Христов — Васкин, Народен музей — Толбухин. Този вестник се отбелязва и в цит. статия на Николай Минчев.

³³ В Народния музей — Толбухин се намира само бр. 13.

политически статии по вътрешното и международно положение. Това издание също така съдействувало за разгаряне на националноосвободителното движение и революционното възпитание на трудещите се в Добруджа.

57. *Народна дума*, независим седмичник, Добрич. Редактори Ал. Милев и Ж. Кроснев. Уредник Борис Колев, г. I, бр. 1—33, 1930 г.

Легален политически вестник на ДРО. Списван в революционно марксистически дух, той ратува за правата и свободите на българското население в Добруджа, за единството на добруджанския трудов народ, за пълно разбирателство на добруджанските българи с румънските колонисти, за единен фронт на поробените националности с румънския и световния пролетариат. В идейното направление на вестника активно участие е вземал и др. Димитър Ганев. Румънската чокойска власт не можела да търпи такъв вестник и го унищожава скоро.

58. *Народен глас*, независим вестник. Излиза седмично в Добрич. Редактор Желез Кроснев, г. I, бр. 1—5, 28. IX — 26. X. 1930 г.

Създаден веднага след спирането на „Народна дума“. Продължава да изпълнява функциите на легален орган на ДРО и да следва неговата политическа линия, затова след бр. 5 и той брутално бива спрял.

59. *Дума*, независим седмичен вестник, Добрич. Редактор Йордан Радушев, бр. 1, 1932 г.

Замислен като продължение на „Народна дума“ и „Народен глас“, той успял да излезе само в един брой и бил конфискуван от полицията. Впрочем други другари твърдят, че полицията е конфискувала материалите преди да били набрани.³⁴

60. *Класове*, месечно списание за литература, изкуство и обществен живот. Добрич. Редактор Николай Минчев, г. I, кн. 1—4, XI. 1934 г. — III. 1935 г.

Създадено по решение на ЦК на ДРО, за да сплоти здравите сили на българската интелигенция в Добруджа на революционно-марксистки позиции, да съдействува за широката антифашистка просвета на трудещите се, да изразява духовните нужди и интереси на добруджанските българи, държани в мрака на националното робство. Но тъмната чокойска фашистка диктатура скоро покоси и този кълн на народния живот.

61. *Добруджанско знаме*, орган на ЦК на ДРО, г. I, бр. 1, XII. 1934 г. 23/32 см, ц. 2 л. (Излиза нелегално в Добрич).³⁵

Това издание заменя и продължава делото на Бюлетина на ДРО. Излиза вероятно в един брой и след това името му е заменено с „Добруджанско дело“. Замянето на Бюлетина с вестник не е само формално сменяне на заглавието на изданието. То е продиктувано от необходимостта да се тласне борбата на добруджанските българи за национално и социално освобождение. Като отбелязва допущаните дотогава слабости от ДРО, в уводната статия на вестника се казва: „Една от причините за тия слабости беше тая, че нямаше свой боен орган, който да напътствува всеки ден трудещите се българи в Добруджа. . .“

Това вестникът върши главно с политическите си статии и материали, които стават неговото главно съдържание.

62. *Добруджанско дело*, орган на ЦК на ДРО, Добрич. Излизал нелегално на циклостил, г. I, бр. 1—6, II—VII. 1935 г., 23/32 см, цена 2 л.³⁶

Замества и продължава линията на „Добруджанско знаме“. Главно място на неговите страници заемат материалите за новия курс на масова работа на ДРО. „Да изградим единен народен фронт“ (бр. 4), „Нови методи на работа“ (бр. 5) и др.

63. *Библиотека „Добруджанско дело“*, Добрич, 1935 г.³⁷

№ 1. Песни за Дочо — стихове от Н. Минчев.

№ 2. Репортажи из една поробена земя — Бродяга (Кр. Белев) циклостил, 23/32 см, стр. 24.

Създадена от ЦК на ДРО, тази библиотека имала за задача да издава литературни творби за Добруджа и борбите на добруджанци. От нея излизат само 2 свитъка на циклостил. При ония трудни условия те са изиграли голяма роля в културния живот на българското население от този край.

³⁴ Вж. цит. стат. на Д. С. Бекяров, който съобщава, че вестникът е излязъл и цит. стат. на Н. Минчев, отричащ това. Ние го поставяме в изследването си, за да насочим и други библиографи към търсенето му и да покажем упоритата борба на добруджанските комунисти за легален революционен печат.

³⁵ Парт. арх. ГК на БКП — Варна.

³⁶ Народен музей — Толбухин.

³⁷ Пак там.

64. *Добруджанска мисъл*, независим вестник, изразител и защитник на интересите на българското население в Румъния, излиза седмично, Добрич. Редактор Г. П. Станчев, г. I, бр. 1—8, 10. II—18. III. 1936 г.

Нов легален вестник на добруджанското революционно движение, ръководено от Комунистическата партия. Списван умерено, съдържано, но с принципно антифашистко съдържание, той разпространява идеята за сплотяване на българското население на страната на демократичните сили в Румъния, на фронта на румънската демокрация против надигащите се сили на фашизма вътре в страната и в международен мащаб.

65. *Подем*, независим информационен ежедневник, Добрич. Редактор Г. П. Станчев, г. I, бр. 1 и 2, 25 и 30. VIII. 1936 г.

Замислен като широк общополитически вестник, който да замести „Добруджанска мисъл“, той бива спрял от властващите фашисти още на втория му брой. Това е последният революционен вестник в Добруджа от периода на румънското чокоейско робство.

*

Въпреки старанието на румънската буржоазия да запази целостта на държавата си в началото на Втората световна война под натиска на прогресивните сили в нея и на Съветския съюз Южна Добруджа беше върната към България. Нейното трудолюбиво и борческо население отново се включи в борбата на българските работници и селяни против фашизма и Втората световна война.

IV. В ПЕРИОДА НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА И ВЪОРЪЖЕНАТА БОРБА СРЕЩУ ФАШИЗМА 1939—44 Г.

В началото на Втората световна война и през нея варненската окръжна партийна организация завоюва големи успехи в създаването и развитието на легалния и нелегален печат. Преди всичко големият антифашистки подем в началото на войната създаде благоприятни условия за появяването на легален антифашистки печат във Варненски окръг, който партията умело използва. Наред с него широко развитие получи нелегалният революционен печат, който обслужваше въоръжената съпротива на народа срещу хитлеристите и нашите фашисти.

66. *Бюлетин* на окръжния комитет на БРП, Варна. Излизал нелегално на циклостил през 1939—40 г. Циклопечат, непериодично, екз. липсват.³⁸

В него са помествани освен организационните материали и много политически бележки, статии и други, разясняващи сложната обстановка в началото на Втората световна война и отношението на партията към нея. Помествани са и отделни преводни материали от съветската преса. Спомога за сплотяването и идейното издигане на комунистите от варненския край в един от най-важните моменти на партийната история.

67. *Провадийски ек*, независим вестник за стопанство, култура и обществени въпроси. Провадия, излиза седмично. Редактор Борис Мавроганов, г. I—IV, бр. 1, 1938 г.—бр. 179, 1941 г.

Създаден от антифашистки настроени дейци, за да отразява и обслужва културния и обществен живот на трудещите се от Провадийска околия. Неговото главно съдържание са материалите за дейността на читалищата, кооперациите, въздържателните дружества и други масови организации на трудещите се, активизирали своята дейност под ръководството на партията и РМС. На редактора му обаче не всякога се е удавало да запази последователния демократически характер на вестника.

68. *Стопанска мисъл*, издание на студентското академично д-во „Стопанска мисъл“, при ВТУ—Варна, май 1940 г., бр. 1.

Понеже полицията не разрешавала на д-вото да има редовно печатно издание, ръководството му започва да издава отделни листове. Майският брой от 1940 г. публикува статиите: „Културните задачи на студентството“, „Стопанското сътрудничество между Балканските народи“, „Волята за мир на един малък народ“, „Прогресивно или пропорционално облагане“, „Правото и стопанско-социалните отношения“, „Труд и борба“, „Ролята на личността в историята“, „Сътрудничество между професори и студенти“, „Производствените земеделски кооперации“ и др. Тук са поместени литературни произведения на Ив. Нивянин и Васил Воденичарски.

³⁸ По спомену на др. Ангел Цанев и В. Македонска.

Това беше първата публична изява на партийната линия в борбата на студентството. С това тя ставаше по-близка, по-разбрана до възжеленията на студентството. Този брой става манифест на прогресивната студентска младеж за борбата и срещу войната и фашизма.

69. *Есперанто*, пропаганден лист, издава варненското есперантско културно просветно д-во „Албатро“, редактира к-т, брой единствен, 15. XII. 1940 г.

Целият брой е проникнат от идеята за мир, против фашистките подпалвачи, за братско сътрудничество между народите. Излязъл в дните на разгара на Соболевата акция, той подпомогнал варненските комунисти за обединяването на народа ни около линията на партията в борбата за мир. В него вземат участие повечето прогресивни дейци и комунисти — В. Македонска, Цв. Лилов, Хр. Хърватов и др.

70. *Антена*, тримесечен литературен сборник, Варна, редактира комитет, г. I, кн. I, X, XII. 1940 г.

Излиза като опит на прогресивните писатели от столицата и Варна да създадат свое периодично издание. След първата книжка обаче полицията забранява изданието. В първата книжка, излязла с предговор от Т. Павлов, са публикувани материали на писателите Кр. Белев, Ан. Тодоров, Н. Ланков, Ив. Мартинов, Б. Божилов и др. Тя особено добре се посреща от учащата се младеж в града.

71. *Завой*, седмичник за култура, изкуство, критика и общественост, Варна. Отг. ред. д-р К. Йорданов, ред. стопанин Ст. Дичев, г. I, бр. I — 35, V. 1939 г., XII. 1940 г., г. II, бр. 36 — 41, III — XI. 1941 г.

Създаден от група демократично настроени граждани, партията им оказва идейна и материална помощ и превръща в „Завой“ в своя легална трибуна. В редакцията му работят Божидар Божилов, Иван Нивянин и др. В него активно сътрудничат Б. Ботев, Ат. Попадии, В. Воденичарски, К. Григоров, Р. Ралин, П. Стъпов и др. Главното съдържание на вестника са културните и литературно-обществените въпроси. В него намират място хубави рецензии на трудовете на Т. Павлов за първата стихосбирка на Вапцаров „Моторни песни“ и др. От неговите страници се води борба за защита на революционните идеи на нашите възрожденци Паисий, Левски, Ботев и др. Но с избухването на германо-съветската война прогресивните материали намаляват. Редакторът дава националистическо направление на вестника. Партийните сътрудници се оттеглят от редакцията му и останал без обществена подкрепа, той спира през ноември 1941 г.

72. *Литературни новини*, двуседмичник за литература, изкуство и обществен живот, Варна. Редактор Б. Чернев, г. I, бр. 1 — 6, XII. 1941 — 15. VI. 1942 г.; г. II, бр. 7 — 15, 11. XI. 1942, 1. VI. 1943 г.; г. III, бр. 16 — 25, 15. X. 1943 г. — 22. VII. 1944 г.

След спирането на в. „Завой“ партията организира писателите и културните дейци от Варна и София да дадат подкрепата си на друг демократично настроен вестник, който започва да излиза в града — „Литературни новини“. В него се прехвърлят всички сътрудници на „Завой“. Идват и много нови писатели от София. Именно тяхното сътрудничество дава същата насока, в каквата се списваше „Завой“. На неговите страници се появява стихотворението на Н. Вапцаров „Антени“ малко преди арестуването му. Тук публикува хубави стихове Ив. Нивянин, свои произведения изпращат Анг. Тодоров, П. Вежинов, Б. Овесянин и др.

Вестникът се противопоставя срещу фашистката идеология и нейните различни страни, като възглежда за съвършения човек, за чистото изкуство и т. н. Подкрепяйки патоса на започналата въоръжена борба на народа под ръководството на партията срещу фашизма, вестникът публикува стихове на Б. Божилов — „За героизма“, на Б. Овесянин — „Мъртвият град“ и др. Особено актуално звучали в ония дни стиховете на Овесянин:³⁹

„Пет юнака — пет сокола
стара майчица отхрани
и соколите на воля
отлетяха в Балкана;

Че не искаха да гинат
в робство и сиромашия,
над главата да се вие
брадва зла и зла робия.

³⁹ Лит. новини, 9. I. 1943 г.

И умряха те юнашки
за народ и за родина.
Стара майка не заплака
над петимата си сина.

— Още пет да имах, братя,
щях в Балкана да ги пратя
да се бият за народа.
Майко, българска юнашка.

Но, докато народните маси излизаха все по-открито в борбата срещу фашизма, някои дребнобуржоазни и буржоазни елементи, които преди това се считаха за демократично настроени, сега започнаха да се плашат от разгарящата се борба и да минават все по-на-
дясно. Така става и с редакторите на „Литературни новини“. От есента на 1942 г. те започват да пускат материали с открито фашистко съдържание. Появява се и статия на Гьобелс. Партийните сътрудници напускат вестника и той се изразжда.

*

Наред с легалната преса, в годините на въоръжената борба срещу фашизма партията създава и широка мрежа от свои нелегални периодични издания като средство за политическа работа всред партийните организации и населението на окръга.⁴⁰

Нуждата от всестранно и по-задълбочено политическо ръководство на разгарящата се въоръжена съпротива срещу немските и българските фашисти изискваше окръжният комитет на партията, главен организатор на борбата в нашия край, да има свой печатен орган. Такъв беше създаден през есента на 1942 г.

73. Бюлетин на окръжния комитет на БРП — Варна, 1942—1944 г., бр. 1, X. 1942 г., 4 стр., циклостил, 34/21 см; бр. 2 (?), бр. 3, IX. 1943 г., циклостил, 6 стр., 35/24 см; бр. 4, XII. 1943 г., 8 стр., циклостил 29/21 см; бр. ?, I. 1944, 2 стр., циклостил, 29/21 см; бр. ? IV. 1944, 2 стр., циклостил.⁴¹

За разлика от бюлетините през 30-те години, които имат предимно директивно съдържание, сега Бюлетинът на окръжния комитет на БРП — Варна е изпълнен предимно с политически материали. На първо място тук са материали, изясняващи сложната международна и вътрешна обстановка на нашата страна и политическите задачи, стоящи пред партията. Така например в бр. 1 е публикувана уводна статия, озаглавена „За национално освобождение“, в бр. 3 е препечатана от в. „Раб. дело“ статията на А. Югов „Към предизвикване народа на оръжие“. Тук са напечатани още статиите „Да не позволим мобилизацията“, „20 години от Септемврийското въстание“, „Бесният поход срещу евреите“. В бр. 4 уводната статия е озаглавена „С кого сме?“ В нея се прави ясен анализ на дълбоката политическа криза, която се появява през есента на 1943 г. по върховете на фашистката камарила. На второ място в бюлетина се дават точни информации за хода на борбата срещу фашизма на източния фронт и неговия тил, в нашата и другите поробени от хитлеристите страни. Това вдъхва вяра в борците и народа през ония тежки години.

74. *Национално освобождение*, защитник на българските национални интереси (орган на РК на БРП — Добрич, 1942—43 г. Редактори Д. Орлов, Йордан Сарафов, Н. Бояджиев, Ат. Тодоров и др., бр. 1—5, тираж 25 бр., ц. 3 лв. Ръкопис с печатни букви. Бр. 1, X. 1942 г., 7 стр., 34/21 см. Бр. 2. 1942 г., 6 стр., 34/21 см., бр. 3, 1942 г., 6 стр., 42/24 см., бр. 4 (?), бр. 5 (?).⁴²

За подемане на въоръжената борба в Добруджа РК на БРП — Добрич създава свой вестник, който не се различава по съдържанието си от Бюлетина на окръжния комитет. Неговото съдържание показва, че той се е превърнал в един хубав местен политически вестник. Той воюва конкретно срещу фашизма в Добруджа, разкрива политическия смисъл на всяко негово действие. Такива са статиите му „Добруджанският събор“ (бр. 1), „Конференцията на предателската шайка Борис Филев в Добруджа“ (бр. 2). Разобличава писанията на фашисткия в. „Добруджански глас“ (бр. 3) и т. н. В него също се изнасят точни сведения за победите на съветската армия и други събития.

⁴⁰ Въпросът за нелегалния печат през въоръжената борба е изследван от др. В. Ковачев и Й. Данчева в специален труд, намиращ се още в ръкопис в Библ. институт „Ел. Пелин“, от който са направени справки и са използвани някои по-точни данни.

⁴¹ Арх. МВР — София.

⁴² Арх. на Музея на революционното движение в България — София.

75. *Селска защита* (продължение на в. „Национално освобождение“), излиза в с. Земенци, Добричко. Редактори Н. Бояджиев, Йор. Сарафов и др. Ръкопис с печатни букви, 29/21 см, г. II. бр. 6—9, 1942—43 г.⁴³, г. II, бр. 6, XI. 1942 г., стр. 14, ц. 4 лв., бр. 7, IV. 1943 г. 11 с., ц. 3 лв.; бр. 8, VIII. 1943 г., 7 с., бр. 9, IX. 1943 г., 16 с., ц. 5 лв.

По своето съдържание той продължава линията на в. „Национално освобождение“ — да се развива като местен политически вестник. Това показват много местни материали, като: „Ограбването на мобилизираните селяни“ и „Събранието в Армутлии“ (бр. 6), „Добруджанската полиция нападна двама български патриоти край града“ (бр. 8). Позив на Отечествения фронт и др. Разпространяван повечето из селата, той изиграва голяма роля за политическото възпитание на добруджанските селяни и за въвличането им като активни участници във въоръжената борба и в помощ на партизанското движение.

76. *Бюлетин* на в. „Селска защита“, с. Земенци, Добричко, 1943 г., бр. 1 ?, бр. 2 ?, бр. 3, XI. 1943 г. Ув. „Заплащай винаги“, „Селска защита“ и „Бюлетина“, „Провеждай бързо, на дело директивата“, „Нашите задачи“, „Дезертьорството“, други материали и лозунги против немските фашисти.⁴⁴

Започнал да излиза в края на 1943 г. в началото успоредно като допълнение на в. „Селска защита“, а по-късно като негово продължение, главно с директивни материали.

77. *Народно освобождение*, продължение на в. „Селска защита“ излизал през зимата на 1943—44 г. в Добруджа сега вече като орган на ОФ. Редактори Йорд. Сарафов, Н. Бояджиев и др. Екземпляри не са намерени.⁴⁵

Преименуването на вестника става с оглед да отрази по-точно характера на разгарящата се борба. Съдържанието му обаче и сега не е променено.

78. *Пробуда*, орган на изграждащия се Отечествен фронт. Излиза някъде из Добруджа, 1942 г. Издаван на коректурна преса, г. I. бр. 1, IX. 1942 г., 4 с., 16/24 см. Ув. „Свидна добруджанска младеж“, „Какво да четем“, „Равносметка за една година от източния фронт“, и др.⁴⁶

Наред с грижите за разрастване на въоръжената съпротива комунистите в Добруджа поемат енергично задачата да изградят Отечествен фронт. За тази цел те едни от първите в страната създават негов печатен орган.

79. *Отечество*, орган на Отечествен фронт. Излизал в с. Гешаново, Добричко, 1943 г. Ред. Йорд. Сарафов, Р. Киранов и др., г. I. бр. 1, 1943 г., 4 с., 21/33 см. Ръкопис печатни букви.⁴⁷

За подемане борбата за единство на антифашистките сили в Добруджа, в с. Гешаново започва издаването на нов низов отечественофронтски вестник. В неговия първи брой са поставени статиите: ув. в. „Отечество“, — „Как се създаде българският народен отечествени патриотичен фронт и неговата програма“, „Нова заблуда“ и др.

80. *Информационен бюлетин*, двуседмично издание на окръжния комитет на РМС — Варна, излизал през есента и лятото на 1943 г. под редакцията на Димо Великов, г. I, бр. 1—12, с. 4—6, ръкопис с печатни букви.⁴⁸

През лятото на 1943 г. окръжният комитет на РМС решава да засили разяснителната работа сред младежта, главно по въпросите на международното положение. Секретарят на комитета Милка Пеева възлага на Димо Великов да организира издаването на един информационен бюлетин с новините на радио Москва, радиостанцията „Христо Ботев“ и други материали, за разясняване особено на истината за източния фронт и историческите победи на Съветската армия. Първоначално бюлетинът бил издаван в 12 екз. и се разпространявал по ремсовите райони. Районните отговорници от своя страна размножавали всеки брой според броя на групите и ги разпращали за четене на техните събрания.

Този бюлетин става прекрасен агитатор и пропагандатор на героичната борба и славните победи на Съветската армия, вдъхвал нова, по-силна вяра в борещата се ремсова младеж и ставал организатор на нейните сили, сплотявал младежта около партийната линия на въоръжена борба срещу фашизма. Активизирането на съпротивата на народа и младежта по онова време предизвиква бясното настъпление на полицията срещу техните бое-

⁴³ Арх. на Музея на рев. движ. в България — София.

⁴⁴ Арх. МВР — София.

⁴⁵ Вж. Изв. на Инст. по история на БКП — София, кн. 1—2, М. Ерелийска, Нелегалният антифашистки печат 1941—44 г., с. 217.

⁴⁶ Централен партийен Архив — София.

⁴⁷ Народен музей — Толбухин.

⁴⁸ Екземпляр от бюлетина не е намерен. Сведенията за него са събрани от Димо Великов, Велчо Вълчев, ОДА — Варна и др. Другарят Вълчев съобщава, че заедно с Ж. Атанасов и М. Иванов са преписвали и разпространявали този бюлетин сред ученическите ремсови групи в 100 екз.

ви организации — БРП и РМС. През декември 1943 г. на полицията във Варна се удава да разкрие голяма част от градската ремсова организация. Провалът слага край и на това хубаво младежко периодично издание.

*

Героична страница в историята на неlegalния революционен печат записват и варненските политически затворници. Със своите периодични издания по време на въоръжената съпротива срещу фашизма те развивали широка просветна и политическа работа в своя колектив и всред другите затворници.⁴⁹

81. *Колективен глас*, вестник на политзатворниците от варненския затвор. Излиза от XII. 1942 г. до IX. 1944 г. Тираж 4—5 екз., ръкопис с печатни букви, формат 21/14,5 см.⁵⁰

Цялостни броеве не са намерени. В запазените отделни листа се вижда, че във вестника са помествани статии в памет на Левски, Ботев, Благоев, Г. Делчев, за Червената армия, за празника на трите „Л-та“⁵¹, за Първи май и др. Има и много материали, посветени на затворническия живот. В някои броеве под рубриката „Картинки от нашия живот“ се поместват и хумористични материали.

82. *Млад кореспондент*, издават младите политзатворници от варненския затвор, 1942—1944 г. Ръкопис с печатни букви, формат 21/14,5 см.

Варненският затвор е бил младежки затвор по онова време. Партията е полагала големи грижи за възпитанието на младите революционни дейци на нашия народ. По онова време ремсовата организация в затвора редовно поддържала свое периодично издание, в което отразявала положението в страната и живота и работата на младите политзатворници.

83. *Пламък*, литературна сбирка на варненските политзатворници. В нея участвуват Г. Д. — Гошкин, Б. Крумов — Пламен, Ив. Цветков — Сокол, Хр. Диамандиев — Остен, Н. Даскалов и др. Художествен оформител Н. Мирчев. Бр. 1, I. 1943 г., бр. 2, I. 1944 г., бр. 3, II. 1944 г.⁵² Ръкопис в печатни букви, 10—16 стр., 20, 50/14,5 см.

Ново литературно издание на варненските политзатворници, което имало за задача да задоволи културните им интереси и да стане трибуна за творчеството на някои от тях. Освен тия три свитъка, които излизат като поредни номера, редакцията е издавала и други литературни сборници с лично творчество и статии от същите автори. В някои от тези сборници има и карикатури.⁵³

84. *Наш източник*, политзатворнически информационен лист, издаван във Варненския затвор 1944 г., 1—2 стр., 21/15 см, ръкопис с печатни букви. Неномериран.⁵⁴

Публикувал главно съобщенията на Софинформбюро и радио „Хр. Ботев“. Информирал целия затворнически колектив за хода на военните действия и положението в нашата страна. През март 1944 г. са излезли 8 бр., през април — 8 бр., през май — 1 бр., през юни — 1 брой, през юли — 3 бр.

*

Наред с бойните си задачи партизанският отряд „Васил Левски“ развива и широка политическа работа. За улесняването му в тази задача командването на отряда създава партизанския вестник „Народна свобода“.

85. *Народна свобода*, издава приморският народноосвободителен отряд „В. Левски“. Редактор Д. Борачев, бр. 1, май 1944 г., 8 стр., 20/28 см, пишуща машина, тираж — 20 екз. Съдържание: Клетва на народния партизанин, Нашите задачи, Нашите отношения и морал, Народноосвободителната борба и войската, Из нашия живот (за акцията в с. Юнак), Характер на четническите отряди, Литературен отдел: Левски — стих. от Ив. Вазов и др. Бр. 2 е излязъл през юни, а бр. 3 — през юли, но не са намерени.

Общо съдържанието на вестника е било организирано в следните отдели: военно-политически, стопански, литературен и информационен. Вестникът се е разпространявал и всред населението на Камчийския край и е съдействувал за политическото свързване на отряда с народа. Той съдействувал за сплотяване бойците от отряда в едно монолитно цяло,

⁴⁹ В. Ковачев и Й. Данчева, цит. труд

⁵⁰ Музей на революц. движение — Варна.

⁵¹ Това е денят на убийството на Либкнехт и Люксембург и смъртта на Ленин — 21. I, който се е отбелязвал всяка година с политическа акция.

⁵² В. Ковачев и Й. Данчева, цит. труд.

⁵³ Такива неномерирани свитъци се намират в МРД — Варна.

⁵⁴ В. Ковачев и Й. Данчева, цит. труд.

в една здрава политическа и въоръжена сила на партията и Отечествения фронт. Това е последният нелегален революционен вестник в нашия край с голямо историческо значение за разгаряне борбата на трудещите се срещу фашизма в навечерието на Деветосептемврийското въоръжено въстание.

*

С помощта на съветската армия-освободителка, под ръководството на БКП трудещите се от нашата страна се вдигнаха на въоръжено въстание на 9. IX. 1944 г. и смъкнаха фашизма и буржоазията от власт, създавайки своя нова, народнодемократична държава. България тръгна по пътя на социализма.

В подготовката на тази историческа победа и участието на варненските трудещи се в нея скромно дял има революционният и демократичен печат, излизал във Варненски окръг в продължение на повече от половин век.

**LA PRESSE RÉVOLUTIONNAIRE ET DÉMOCRATIQUE A VARNA
ET DANS DÉPARTEMENT DE VARNA (1878—1944)**

Petko Bliznakov

RÉSUMÉ

Dans la présente étude l'auteur examine successivement les débuts et l'évolution de tous les journaux et les revues progressistes parus à Varna et dans son département. Il apprécie leur tendance idéologique et en donne de courts renseignements bibliographique. Groupés d'après les périodes essentielles du développement de notre pays, ces journaux dessinent les particularités politiques de la contrée de Varna.

Dans ce travail sont étudiés éditions périodiques d'avant-socialistes, socialistes et communistes, journaux ouvriers syndicaux, journaux et revues de la jeunesse, ceux de tendances nationales, culturelles, d'espérant ou rédigés par des prisonniers, des partisans, etc. . .

Dans les notices de chaque édition l'auteur essaie d'indiquer les raisons de son apparition son importance pour l'évolution progressive de la contrée au point de vue culturel et politique ainsi que pour l'éducation révolutionnaire et démocratique des travailleurs et leur contribution dans la lutte pour le socialisme.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор

Част I

1. Варненски вестник, 1880
2. Нова българска пчела, 1887—1888
3. Народна самозащита, 1895
4. Ученически глас, 1894—1895
5. Учителско движение, 1897
6. Странджа, 1896—1899
7. Хокук, 1897
8. Сеяч, 1896—1900
9. Сеяч (в.), 1900
10. Земеделец, 1897—1898
11. Нова борба, 1898—1899
12. Земеделска борба, 1899—1900
13. Периодичен лист, 1901—1902
14. Движение, 1902
15. Работнишко дело, 1903—1905
16. Нов глас, 1905—1907
17. Келнерски глас, 1908—1909
18. Пристанищен работник, 1910—1912
19. Каварненски изгрев, 1910—1912
20. Български търговски служещ, 1910—1914
21. Шивашка борба, 1909—1914
22. Моряк, 1911—1913
23. Варненски работник, 1919—1923
24. Вар. общин. вестник, 1920—1921
25. Земеделски глас, 1922—1923

Част II

26. Книжарска защита, 1923—1924
27. Известие, 1924
28. Защита, 1924—1925
29. Бюлетин на БКМС 1924—1925
30. Есперантска младеж, 1925
31. Млад стенограф, 1924—1930
32. Спортен лист, 1926
33. Сеяч, 1926
34. Земеделски глас, 1928
35. Младеж, 1929
36. Македонско единство, 1932
37. Трибуна на поробените, 1932
38. Гоце Делчев, 1932—1933
39. Добруджански вестник, 1933
40. Пионер, 1932—1933
41. Пламо (Пламък), 1933—1934
42. Бюлетин на РП, 1933—1934

43. Бюлетин на РМС, 1933—1934
44. Пролетарий, 1934
45. Млад болшевик, 1934—1935
46. Червено знаме, 1935
47. Бюлетин, 1933—1937
48. Колектив, 1935
49. Затворническа трибуна, 1935
50. Червени зари, 1935
51. Безбожнически лист, 1935

Част III

52. Правда, 1920—1924
53. Правда, 1928—1929
54. Народна дума, 1930
55. Бюлетин на ДРО, 1930—1935
56. Калиакренска правда, 1930—1935
57. Младият болшевик, 1930
58. Народен глас, 1930
59. Дума, 1932
60. Класове, 1934—1935
61. Добруджанско знаме 1934
62. Добруджанско дело, 1935
63. Биб. „Добр. дело“, 1935
64. Добруджанска мисъл, 1936
65. Подем, 1936

Част IV

66. Бюлетин на БРП, 1939—1940
67. Провадийски ек, 1938—1941
68. Стопанска мисъл, 1940
69. Есперанто, 1940
70. Антена, 1940
71. Завой, 1939—1941
72. Литературни новини, 1941—1944
73. Бюлетин на БРП, 1942—1944
74. Национално освобождение, 1942
75. Селска защита, 1942—1943
76. Бюлетин на селска „защита“, 1943
77. Народно освобождение, 1944
78. Пробуда, 1942
79. Отечество, 1943
80. Инф. бюлетин на РМС, 1943
81. Колективен глас, 1942—1944
82. Млад кореспондент, 1942—1944
83. Пламък, 1943—1944
84. Наш източник, 1944
85. Народна свобода, 1944